

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

XII. Romológus Konferencia

2024. április 24.

Absztraktkötet

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

A 12. Romológia konferencia a PTE BTK *Konferenciaszervezés támogatása 2024.*, és a *PTE BTK vendége 2024.* pályázatok segítségével valósult meg.

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia Tanszék – Romológiai Kutatóközpont • 7624 Pécs, Ifjúság útja 6. •
Felelős kiadó: Cserti Csapó Tibor tanszékvezető • Szerkesztette: Cserti Csapó Tibor – Andl Helga –
Lakatos Szilvia • digitális kisdvány • ISBN: 978-963-626-253-2

...

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcselet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Tartalom

Biczó Gábor.....	11
Megrekedt integráció, avagy a mélyszegény szegregátumok devolúciójáról egy hajdúsági példa alapján	11
Dobák Judit.....	12
A számozott utcák lámpásai. Az etikus bontás kérdése a telepfelszámolásban	12
Szarvák Tibor - Ackermann Tamás.....	13
Roma felzárkózási projekt bemutatása	13
Ruszó András.....	14
Csokvaomány-Tólapa településrész – másképp „Vadtelep” felszámolásának várható következményei és hatásai.....	14
Bocsi Veronika.....	15
A pandémia hatása a fiatalokra – romológiai aspektusból	15
Varga Aranka - Trendl Fanni.....	16
Roma szakkollégium mint non formális tanulási tér szerepe a felsőoktatásban a már végzett hallgatók megélése alapján.....	16
Szabó Henriett.....	18
A kulturális örökség hatása az együttélési kapcsolatokra két lokális közösség példáján	18
Bódis Zoltán.....	19
Drámapedagógiai lehetőségek antropológiai filmek feldolgozására.....	19
Csovesics Erika.....	20
Az akkulturációs folyamatok pedagógiai támogatása	20
Tóth Norbert - Nagygyőriné Kerti Ibolya.....	21
Nyelvi asszimiláció okai és következményei lokális roma közösségekben	21
Rosenberg Mátyás.....	22
Modern eszközökkel egy modern romani szótárért – mit adhat a természetes nyelvfeldolgozás a romani nyelvnek?	22
Szalai Andrea.....	23
Viszonyulásjelzés a kínálás interakciós rítusában.....	23
Lakatos Szilvia.....	24
Roma nemzetiségi oktatást segítő lovári tananyagok bemutatása.....	24
Turay Maryama.....	26
A romani nyelv használata és intergenerációs átörökítése - A romani nyelvalkalmazás vizsgálata egy pécsi szegregátumban.....	26
Marek Lukáč - Alexander Mušinka.....	27
Roma Studies at the University of Prešov - past and current status	27
Marek Lukáč - Lenka Gorol'ová.....	28
The Roma language as an obstacle and a challenge on the way to inclusion.....	28
Jana Gáborová Kroková - Lenka Gorol'ová.....	29
Roma folklore in the author's literary work of Roma writers in Slovakia.....	29
Marin Manuela.....	31
Roma People's Religion and Religious Practice during the Communist Rule in Romania	31
G. Karunanithi Gopalakrishnan.....	32
Empowering the marginalized Roma women in Hungary through an Indian model	32
Trendl Fanni.....	33
Kutatás közben – a Wlislóczy Henrik Szakkollégium ösztöndíjas hallgatói tudományos eredményeinek bemutatása	33
Orbán Anna.....	34
A hátrányos helyzetből jövő és/vagy cigány /roma transzlétörök szerepe a motiváció és munkaerő-piac vonatkozásában.....	34

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Nagy Krisztofer	35
A labdarúgás szociális integrációra gyakorolt hatása a Magyar Máltai Szeretetszolgálat labdarúgás program esetében.....	35
Orsós Judit.....	36
A Magyarországon élő hátrányos, halmozottan hátrányos és/vagy cigány/roma gyermekek beilleszkedési nehézségei az óvodai közösségekben.....	36
Andl Helga.....	37
Romológiai ismeretek a köznevelésben – módszertani megközelítések	37
Andl Helga - Beck Zoltán.....	38
Minden szöveg.....	38
Cserti Csapó Tibor.....	39
Dilemmák és módszertani nehézségek a cigány, roma nemzetiségi oktatásban	39
Jakab Natália	40
Digitális kincsház: Együttműködés a cigány/roma népismeret tananyaggyűjtemény létrehozásában.....	40
Nagy Borbála.....	41
Egy Cziffra történet – Cziffra György zongoraművész életútjának tanórai feldolgozása	41
Romológiai ismeretek a köznevelésben – módszertani megközelítések	41
Dupcsik Csaba.....	42
A cigányzenész karaktere az élclapokban: A kiegyezéstől a szocializmus koráig.....	42
Szokolszky Ágnes	43
Cigánymuzsikusi lét Magyarországon történeti távlatban, egy primásdinasztia családtörténetén keresztül.....	43
Hajnáczky Tamás	44
Cigány identitások a múltban a roma hangok tükrében.....	44
Romungrók versus „igazi romák”	44
György Eszter.....	45
A balatonszemesi cigánytáborok története (1987–2002)	45
Orsós Zoltán	46
Roma nemzetiségi önkormányzatok jogi útvesztője	46
Timár Balázs.....	47
Láthatatlan kisebbség – el nem ismert nemzetiség - A cigányság helyzete a történeti alkotmány keretei között.....	47
Szalai Andrea.....	48
Romani interakciós rítusok az online térben	48
Mohácsi-Fekete Katalin.....	49
A roma nők életút változása	49
Horváth Gergely.....	50
Szemlvények a Wlilocki Henrik Szakkollégium tudományos műhelyének nevelésszociológia fókuszú kutatásaiból	50
Hajdu Noémi	51
Részeredmények egy szisztematikus irodalomáttekintésből:.....	51
a „cigány/roma” és a „hátrányos helyzet” kulcsszavak reprezentációja magyarországi neveléstudományi folyóiratokban 1990 és 2023 között	51
Bodnár Barbara Anita.....	52
Szülői iskolaválasztási motivációk vizsgálata egy kistelepülési iskolában – A kutatás részeredményei	52
Balogh Zoltán Ábel	53
A fekete pedagógia alapú személyiségprofil-alkotás	53
Miklós Dominika.....	54
Példaképek szerepe a tanulás iránti motivációban a hátrányos helyzetű tanulók körében	54
Borbándi Bálint	55
A cigányok, romák reprezentációja napjaink középiskolai történelemtankönyveiben – tananyagelemzés	55
Mohácsi-Szverle Szandra – Szarvák Tibor	57
A korai iskolaelhagyás okainak feltárása általános iskolás tanulók körében	57

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Csilleiné Mága Erika	
A szakmatanulás, mint a piramis csúcsa	58
Vidák Gábor	
Részvételi filmes workshop hatásvizsgálata Istvándi településen	59
Kupper András	
„Szimfónia program” a hátrányos helyzetű gyermekekért	60
Dupcsik Csaba	
A romák/cigányok a magyarországi etnikai/kisebbségi diskurzustérben (EDT)	61
Manuel Miguel Méijome Tejero	
Jerez zambomba ünnepe, kollektív népi kifejezés állandó változásban	62
Forray R Katalin – Kozma Tamás	
Cigány családok Mezőtúron	63
Hajnáczky Tamás	
Ellentétek, kölcsönhatások, egyezések	64
Rosenberg Máttyás	
"Kezdők cigány nyelvkönyve" - a romani tanulósztár archetipusának lexikográfiai elemzése	65
Cserti Csapó Tibor	
“Nemzetiségi sokk” - A 2022. évi népszámlálás nemzetiségi adatainak háttér tényezői	66

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

A Konferencia programja

8.30-tól **Regisztráció** **D332**

9.00 - 10.30 **Szekció- és szimpózium-előadások**

1. szekció – Társadalomtudományok – Szegregáció-integráció **9.00 - 10.30**
Szekcióvezető: Beck Zoltán **D239**

Biczó Gábor: Megrekedt integráció, avagy a mélyszegény szegregátumok devolúciójáról egy hajdúsági példa alapján

Dobák Judit: A számozott utcák lámpásai. Az etikus bontás kérdése a telepfelszámolásban

Szarvák Tibor - Ackermann Tamás: Roma felzárkózási projekt bemutatása

Ruszó András: Csokvaomány-Tólápa mint külterületi szegregátum felszámolása

Vita

2. szekció – Nevelésszociológia **9.00 - 10.30**
Szekcióvezető: Andl Helga **B129**

Bocsi Veronika: A pandémia hatása a fiatalokra – romológiai aspektusból

Varga Aranka – Trendl Fanni: Roma szakkollégium mint non formális tanulási tér szerepe a felsőoktatásban a már végzett hallgatók megélése alapján

Szabó Henriett: A kulturális örökség hatása az együttélési kapcsolatokra két lokális közösség példáján

Bódis Zoltán: Drámapedagógiai lehetőségek antropológiai filmek feldolgozására

Csovcsics Erika: Az akkulturációs folyamatok pedagógiai támogatása

Vita

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcselet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

3. szekció – Nyelvészet
Szekcióvezető: Steklács János

9.00 - 10.30
B113

Tóth Norbert - Nagygyőriné Kerti Ibolya: Nyelvi asszimiláció okai és következményei lokális roma közösségekben

Rosenberg Máttyás: Modern eszközökkel egy modern romani szótárért – mit adhat a természetes nyelvfeldolgozás a romani nyelvnek?

Szalai Andrea: Viszonyulásjelzés a kínálás interakciós rítusában

Lakatos Szilvia:

Turay Maryama: A romani nyelv használata és intergenerációs átörökítése - A romani nyelvalkalmazás vizsgálata egy pécsi szegregátumban

Vita

4. section – Section in English language
Chair: Cserti Csapó Tibor

9.00 - 10.30
D322-323

Alexander Mušinka - Marek Lukáč: Roma Studies at the University of Prešov - past and current status

Marek Lukáč - Lenka Gorol'ová: The Roma language as an obstacle and a challenge on the way to inclusion

Jana Gáborová Kroková - Lenka Gorol'ová: Roma folklore in the author's literary work of Roma writers in Slovakia

Marin Manuela: Roma People's Religion and Religious Practice during the Communist Rule in Romania

Karunanithi Gopalakrishnan: Empowering the marginalized Roma women in Hungary through an Indian model

Discussion

11.00-11.10. Köszöntő

D322-323

Dr. habil. Bene Krisztián dékán, egyetemi docens

Dr. habil. Cserti Csapó Tibor tanszékvezető, egyetemi docens

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

11:10-12.00 Plenáris előadás

D322-323

Zuzana Bodnarova: A kárpáti cigány nyelvjáráskutatás múltja, jelene és jövője

12.00-13.00 - Ebédszünet

Pacsirta étterem

13.00-14.30 Szekcióelőadások

1.szimpózium: Kutatás közben – a Wlisslocki Henrik Szakkollégium ösztöndíjas hallgatói tudományos eredményeinek bemutatása	13.00-14.30
Szimpóziumvezető: Székely-Trendl Fanni	B113
Opponens: Horváth Gergely	

Orbán Anna: A hátrányos helyzetből jövő és/vagy cigány /roma transzlátorok szerepe a motiváció és munkaerő-piac vonatkozásában

Orsós Judit: A Magyarországon élő hátrányos, halmozottan hátrányos és/vagy cigány/roma gyermekek beilleszkedési nehézségei az óvodai közösségekben

Nagy Krisztofer: A labdarúgás szociális integrációra gyakorolt hatása a Magyar Máltai Szeretetszolgálat labdarúgás program esetében

Vita

2. szimpózium: Romológiai ismeretek a köznevelésben – módszertani megközelítések (módszertani szimpózium)	13.00-14.30
Szimpóziumvezető: Andl Helga	B129
Opponens: Molnár-Kovács Zsófia	

Cserti Csapó Tibor: Dilemmák és módszertani nehézségek a cigány, roma nemzetiségi oktatásban

Jakab Natália: Digitális kincsesház: Együttműködés a cigány/roma népismeret tananyaggyűjtemény létrehozásában

Nagy Borbála: Egy Cziffra történet – Cziffra György zongoraművész életútjának tanórai feldolgozása - Romológiai ismeretek a köznevelésben – módszertani megközelítések

Beck Zoltán – Andl Helga: Minden szöveg

Vita

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészeti- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

5. szekció – Társadalomtudományok - Történettudomány
Szekcióvezető: Hajnáczy Tamás

13.00-14.30
D322-323

Dupcsik Csaba: A cigányzenész karaktere az élclapokban: A kiegyezéstől a szocializmus koráig

Szokolszky Ágnes: Cigánymuzsikus lét Magyarországon történeti távlatban, egy primásdinasztia családtörténetén keresztül

Hajnáczy Tamás: Cigány identitások a múltban a roma hangok tükrében - Romungrók versus „igazi” romák

György Eszter: A balatonszemesei cigánytáborok története (1987–2002)

Vita

6. szekció – Társadalomtudományok:
Szekcióvezető: Lakatos Szilvia

13.00-14.30
D239

Orsós Zoltán: Roma nemzetiségi önkormányzatok jogi útvesztője

Timár Balázs: Láthatatlan kisebbség – el nem ismert nemzetiség - A cigányság helyzete a történeti alkotmány keretei közt

Szalai Andrea: Romani interakciós rítusok az online térben

Mohácsi-Fekete Katalin: A roma nők életút változása

Vita

14.30-15.00 Kávészünet
15.00-16.30 Szekció és poszter előadások

3. szimpózium: Szemelvények a Wlislócki Henrik Szakkollégium tudományos műhelyének nevelésszociológia fókuszú kutatásaiból
Szimpóziumvezető: Horváth Gergely

15.00-16.30
B129

Opponens: Zank Ildikó

Hajdu Noémi: Részeredmények egy szisztematikus irodalomáttekintésből: a „cigány/roma” és a „hátrányos helyzet” kulcsszavak reprezentációja magyarországi neveléstudományi folyóiratokban 1990 és 2023 között

Bodnár Barbara Anita: Szülői iskolaválasztási motivációk vizsgálata egy kistelepülési iskolában – A kutatás részeredményei

Balogh Zoltán Ábel: A fekete pedagógia alapú személyiségprofil-alkotás

Miklós Dominika: Példaképek szerepe a tanulás iránti motivációban a hátrányos helyzetű tanulók körében

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

7. szekció – Társadalomtudományok
Szekcióvezető: Székely-Trendl Fanni

15.00-16.30
B113

Borbándi Bálint: A cigányok, romák reprezentációja napjaink középiskolai történelemtankönyveiben – tananyagelemzés

Mohácsi-Szverle Szandra – Szarvák Tibor: A korai iskolaelhagyás okainak feltárása általános iskolás tanulók körében

Csilleiné Mága Erika: A szakmatanulás, mint a piramis csúcsa

Vidák Gábor: Részvételi filmes workshop hatásvizsgálata Istvándi településen

Vita

8. szekció – Társadalomtudományok
Szekcióvezető: György Eszter

15.00-16.30
D239

Dupcsik Csaba: A romák/cigányok a magyarországi etnikai/kisebbségi diskurzustérben (EDT)

Manuel Miguel Méijome Tejero: " 'Romances', 'pueblo gitano' and cultural transmission. From the origins of flamenco to the Jerez zambomba"

Forray R. Katalin – Kozma Tamás: Cigány családok Mezőtúron

Kupper András: „Szimfónia program” a hátrányos helyzetű gyermekekért

Vita

9. szekció - Poszterelőadások
Szekcióvezető: Szalai Andrea

15.00-16.30
D322-323

Hajnóczky Tamás: A roma mozgalom kollektív emlékezete és a történetírók történelme
Ellentétek, kölcsönhatások, egyezések

Rosenberg Mátyás: "Kezdők cigány nyelvkönyve" - a romani tanulószótár archetipusának lexikográfiai elemzése

Lakatos Szilvia:

Cserti Csapó Tibor: "Nemzetiségi sokk" - A 2022. évi népszámlálás nemzetiségi adatainak háttér tényezői.

Vita

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Biczó Gábor

tanszékvezető egyetemi tanár

DE GYGYK Társadalomtudományi Tanszék

Megrekedt integráció, avagy a mélyszegény szegregátumok devolúciójáról egy hajdúsági példa alapján

Kulcsszavak: mélyszegény szegregátumok, devolúció, integráció

Jelen rövid előadás egy hajdúsági szegregátumban végzett terepkutatás apropóján, de számos más hasonló környezetben is széleskörben megfigyelhető jelenségre, a mélyszegény roma közösségek integrációjának megrekedésére hívja fel a figyelmet. A terepen szerzett ismeretek tükrében az izolálódó stratégiát követő egyre több szegregátum népességének esetében a többségi környezet aktív integrációt támogató és előmozdító kezdeményezéseivel szembeni elutasítást tapasztalhatunk. Míg a mélyszegény közösségek a rendszerváltást követő időszakban a segítő programokat, a színtereken tevékeny szakemberek munkáját elfogadták, addig manapság egyre több jelét láthatjuk, hogy a többségi integrációs aktivizmus iránti nyitottság eltűnik.

Az előadásban a jelenség háttérében meghúzódó okok rendszerét, elméleti magyarázatát és a szociokulturális folyamatokat uraló devolúciós mechanizmusokat tesszük a vizsgálat tárgyává a hajdúböszörményi Déli-Lucernás területén végzett kutatás eredményeire alapozva.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsezet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Dobák Judit

Egyetemi docens

Miskolci Egyetem AFTI KVAT

A számozott utcák lámpásai. Az etikus bontás kérdése a telepfelszámolásban

Kulcsszavak: szegregáció, public art, telepfelszámolás, etikus bontás

A Diósgyőr-vasgyári kolónia Miskolc egy szegregálódó városrésze. A kolónia egy része - az úgynevezett „számozott utcák” felszámolása - a nyolcvanas évek végétől felbukkan a városi előterjesztésekben. A területen lévő bérházak, amelyekben körülbelül 900 ember élt, erős romlásnak indultak, városképileg is elütöttek a környező városrészekről, közegészségügyi, gyermeknevelési, szociális kérdéseket vetettek fel. Ennek ellenére sokáig a városvezetések egyike sem tett érdemi lépéseket a mindenki számára kedvezőtlen állapotok megváltoztatására. A terület rendezésének gondolata hirtelen akkor vált aktuálissá, amikor Miskolc város lehetőséget kapott a közeli diósgyőri stadion felújítására. A stadion környéke a már erősen beépült infrastruktúra és a természeti adottságok miatt csak a számozott utcák felé terjeszkedhetett. A kibővített nézőszámú stadion számára megfelelő parkolóhely biztosítására, és a kiegészítő létesítmények felépítésére kiváló helyszínnek mutatkozott a számozott utcák területe. 2014-ben nagy médiafigyelem mellett megkezdődtek a bontások.

Előadásomban egy olyan művészeti projektet szeretnék bemutatni, amelyhez kutatóként kérték a segítségem, és amely a művészet eszközével közelít egy traumatizált csoporthoz, és a számozott utcákban élők emlékeiből public art alkotást készített.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Szarvák Tibor¹ - Ackermann Tamás²

Roma felzárkózási projekt bemutatása

Kulcsszavak: hátrányos helyzet, roma közösség, társadalmi felzárkózás, gazdasági kompetenciák, sérülékeny csoportok

Az előadás bemutatja a Felzárkózási mentorhálózat című projektet, a projekt keretében megvalósuló mentorálás eredményeit. A mentorálás egyik célja a hátrányos helyzetű személyek pszicho-szociális állapotfejlesztése volt. A mentoráláson résztvevő személyek a mentorálási folyamat elején és végén pszicho-szociális állapotfelmérő tesztet tölthettek ki, a mentorálás haszna így mérhetővé vált. A kutatás bemutatja azoknak a kompetenciáknak a változásait, melyek a mentoráltak gazdasági döntéseit befolyásolják. A mérések alapján elmondható, hogy a mentorálás az esetek többségében hasznos volt, a mentorálási folyamat végén mindkét nemnél csökkent az állapot szorongás értéke. A férfiaknál és a nőknél a bemeneti (mentorálást megelőző) szorongási érték a szorongási határértéknél magasabb volt. Ez a mentorálás hatására mindkét nemnél jelentősen csökkent. A legmagasabb bemeneti szorongásértéket gyermekszám tekintetében az ötgyermekes szülőknél kaptuk, a legalacsonyabbat pedig a gyermekteleneknél. A problémaelemzés értéke a legfiatalabbaknál a legerősebb és a legidősebbeknél a legalacsonyabb. A mintánkban a férfiak és a fiatalok tehát egy probléma kezelésénél gyakrabban alkalmazzák a probléma feltárásának módszerét és gyakrabban kérnek segítséget, mint a nők és az idősebbek. A Pszichológiai Immunkompetencia Kérdőív pontszámokat korcsoportokra bontva összehasonlítva azt találtuk, hogy a legmagasabb pontot a fiataloknál találjuk és a legalacsonyabbat a legidősebbeknél.

¹ Docens, Debreceni Egyetem, Szociológia és Szociálpolitika Tanszék

² Doktorandusz, Debreceni Egyetem, Szociológia és Társadalompolitika Doktori Program

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Ruszó András

Tanoda és gyerekház tanácsadó
Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság

Csokvaomány-Tólapa településrész – másképp „Vadtelep” felszámolásának várható következményei és hatásai

Kulcsszavak: szegregátum, telepfelszámolás, lakhatási szegénység, roma társadalom, alkalmazott antropológia

Az EFOP-1.6.1.-VEKOP-16.2016.00001 kiemelt programon keresztül, a TEF a csokvaományi önkormányzat támogatásával megvalósuló, Csokvaomány-Tólapa, mint külterületi szegregátum felszámolása nyomán, 14 ingatlan kialakítása és bérlakásként való üzemeltetésük valósult meg.

Kutatásomban, etnográfiai leírást készítettem a kitelepített családokról, és akcióantropológiai módszerekkel segítettem a felszámolási folyamatot, az átköltözést és a későbbi beilleszkedéshez szükséges előkészületeket. A szegregátumban lakó, mélyszegénységben élő családokkal heti (napi) kapcsolatban állva gyűjtöttem a felszámolással kapcsolatos félelmeiket, problémáikat, és igyekeztem körüljárni azokat az életmódbeli változásokat, amelyek a költözés során felmerülhettek. Kapcsolatot tartottam a programban szociális munkát végző szakemberekkel, helyi vezetéssel.

A telepfelszámolással foglalkozó kutatás tapasztalatai lehetőséget adnak arra, hogy későbbi programokban, az eredményeket felhasználva a felszámolás és az új lakóhelyek kialakítása, eredményes legyen, valamint minél kisebb törést okozzon a költöző családok életében.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcselet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Bocsi Veronika

Egyetemi docens

DE GYGYK

A pandémia hatása a fiatalokra – romológiai aspektusból

Kulcsszavak: pandémia, ifjúság, életmód, munkaerőpiac

A pandémiás helyzet fiatal korosztálya gyakorolt hatását már számos nemzetközi és hazai kutatás feltárta (Lundström, 2022; Panarese és Azzarita, 2021; Curtis et al, 2023; Poszt-Covid jelentések, 2023). Az eredmények arra utalnak, hogy a változások átfogók voltak, s hatásuk többek között az emberi kapcsolatok területén, az életmódban, a családi kapcsolatokban vagy az online tevékenységek hosszában volt megfogható. Turpin és munkatársai kiemelik az etnikai közösségekhez tartozók esetében a negatív hatásoknak való magasabb kitettséget, Huszár és Illéssy (2023) pedig magyarországi felnőtt mintában mutatta ki a roma identitás magyarázó erejét.

Előadásunkban arra vállalkozunk, hogy a témát romológiai aspektusból tárjuk fel, tehát az etnikai identitás mentén hasonlítsuk össze a magyarországi fiatalokat. Elemzésünkben a Magyar Ifjúság Kutatás 2020 adatbázist használtuk fel (N=8000 fő). A lekérdezés során elemeztük hatások területeit, a változások irányát, illetve összevetettük a változás indexének értékét roma és nem roma almintában. A változás intenzitása kapcsán egy regressziós modellt is futtattunk. Eredményeink alapján a 15-29 év közötti fiatalok esetében a változások a következő területeken voltak leginkább megragadhatók: online töltött idő, anyagi helyzet, munka és családi kapcsolatok. A változások iránya azonban nem minden esetben negatív: a párkapcsolatok, a családi kapcsolatok, a táplálkozási szokások és a spiritualitás területén a pozitív hatások érzékelése is jellemző. A roma fiatalok esetében a változások számából képzett index értéke szignifikánsan magasabb volt, s az elmozdulásokat leginkább a munka, a családi kapcsolatok vagy a spiritualitás területén érzékelték. Regressziós modellünket a 25-29 éves almintában futtattuk le. A modellben a függő változó az változások indexe volt. A roma identitás kapcsán szignifikáns és pozitív hatást mutattunk ki, ugyanakkor hasonló mintát találtunk bizonyos középosztálybeli jegyek esetében is (megyeszékhely, szerződéses munka, anyagi helyzet közepes megítélése). A hatások tehát a társadalom valamennyi szegmensét érintették. A regressziós modellünk által feltárt kapcsolatok némileg eltérnek Huszár és Illéssy (2023) eredményeitől, aminek magyarázata talán a hatások eltérő spektrumában és az ifjúsági mintában keresendő.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsezet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Varga Aranka³ - Trendl Fanni⁴

Roma szakkollégium mint non formális tanulási tér szerepe a felsőoktatásban a már végzett hallgatók megélése alapján

Kulcsszavak: Non formális tanulás, felsőoktatás, inkluzív közösség, roma szakkollégium

Az előadás a felsőoktatásra fókuszálva azt a kérdést járja körbe, hogy az informális (családi) és formális (iskolai) tanulási terek, formák, valamint az ezekben szerzett tudások miként kapcsolhatók össze, egészíthetők ki egy non formális tanulási térként működő közösség segítségével. A non formális terek és tanulási formák közös jellemzője a személyes motiváció, az egyén interaktivitása, a horizontális közösségi kapcsolódások, az élmény-alapúság, a tapasztalat- és cselekedet-orientáltság (Coombs-Ahmed 1974, Farkas 2014, Stéber-Kereszty 2015). A felsőoktatási expanzió a magasabb végzettséghez való hozzáférés esélyét növeli ugyan, azonban a társadalmi hátrányokkal küzdő diákokat a lemorzsolódás veszélye hatványozottan sújtja (Pusztai-Szigeti szerk., 2018). Kutatásokkal igazolt az is, hogy a hallgatói előrehaladás sikeresebb inkluzív felsőoktatási környezetben (Cooper 2010, Hurtado et al. 2012), Magyarországon többek között a roma szakkollégiumok (Forray 2014, Trendl 2015, Biczó 2021) célozzák a társadalmi mobilitás útját járó roma fiatalok célzott támogatását.

Az előadásban bemutatásra kerülő kutatás azt vizsgálta, hogy milyen szerepet töltött be volt szakkollégisták (N:50) életében a szakkollégium? Az interjú adatfelvételre vállalkozók ugyanannak a szakkollégiumnak voltak tagjai az elmúlt húsz évben, így egy szervezetet vettünk górcső alá. Interjúkérdéseink kitértek ugyan az egyetemet megelőző időszakra is, de döntően arra vonatkoztak, hogy a szakkollégiummal kapcsolatban kik és mik voltak a meghatározó személyek, életesemények és miért? Azt vizsgáltuk, hogy a visszaemlékezésekben elhangzottak illeszkednek-e az inklúzió folyamatelvű modelljéhez (Varga 2015) és értelmezhető-e non formális tanulási szempontból? Elmondható-e, hogy a szakkollégium közössége hídszerepet töltött be az otthoni és a felsőoktatási „lét” között, és ha igen, milyen jellemzők mentén?

A kutatási adatfelvételek 2022-2023-ban zajlottak, az interjúk feldolgozása narratív adatelemzéssel történt, az elemzés pedig leíró statisztikákra épült. Előadásunkban adatokkal támasztjuk alá, hogy a volt egyetemisták szakkollégiumba bekerülése és az ott eltöltött idő egyaránt erős (kortárs és tutori) közösségi hálózatba ágyazott volt, mely keretezte és felerősítette az inkluzív támogatási formáit a szervezetnek. Az életesemények említése azt jelezte, hogy a vizsgált szakkollégium, mint non formális közösség sokféle, tudás- és kompetencia-szerzésre pozitívan ható hozadékkal járt. A szakkollégisták kortársaikkal és tutoraikkal együtt működtettek egy olyan tanuló közösséget (Kozma, 2014), mely az informális és formális tanulási terek összekapcsolását célozta non formális módon. Ez a tanulási tér az otthoni és intézményi jellemzőket, megszokásokat egyaránt tükrözte, így azok egymást erősítően hatottak a tanulási folyamatra. Fontos tényező volt a – a visszaemlékezések alapján – a közösség saját

³ Egyetemi docens

PTE BTK NTI

⁴ Egyetemi tanársegéd

PTE BTK NTI

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

fizikai tere, mely informális jegyeket is hordozott, és ezzel alapozta meg a hatékony non formális tanulást. A befogadó közösség kiugró említése (92%) mellett kiemelten (68%) jelentek meg az egyetemi oktatók és más segítők partneri szerepben, akik egyénileg és csoportosan is támogatták a hallgatókat. A visszaemlékezések alapján elmondható, hogy a vizsgált szakkollégium egy olyan pedagógiailag átgondolt, öntevékeny kortárs-közösség, mely hídszerepet töltött be a diákok fejlődésére hatást gyakorló terek, személyek, tevékenységek stb. között, összekapcsolva hatásukat. Az inkluzivitás jellemzőit non formális eszközökkel kiegészítve és családra emlékeztető módon (Boros et al. 2022) járult hozzá a közösséget alkotó diákok sikeres egyetemi haladásához.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Szabó Henriett

Egyetemi adjunktus

Debreceni Egyetem BTK Néprajzi Tanszék

A kulturális örökség hatása az együttélési kapcsolatokra két lokális közösség példáján

Kulcsszavak: hagyomány, Nagyrábé, roma lokális közösségek

A perifériális lokális vidéki társadalmak közösségfolyamatainak elemzését az asszimiláció, integráció és szegregáció fogalmi keretei között szokás leírni. Az előadásomban bemutatásra kerülő kutatás alapvető motivációját az képezte, hogy tapasztalataim szerint hazánk legnagyobb lélekszámú etnikai kisebbségének beilleszkedési folyamatait csak úgy érthetjük meg, ha a helyi közösségek saját élethelyzetükre vonatkozó autonarratíváit a következtetéseinket megalapozó értelmezéseként fogjuk fel.

Etnográfiai és antropológiai módszereket alkalmazó terepkutatást végeztem két hajdú-bihari településen, ahol azt vizsgáltam meg, hogy a cigány részközösség hagyománykészletének szerkezete, ennek recens funkciói, a felmerülő revival folyamatok milyen hatást gyakorolnak az együttélésre. Arra kerestem a választ, hogy a romák hagyományőrző gyakorlata, a nyelvhasználat, a szokáskészlet, az etnikus normarend segíti, vagy éppen hátráltatja a társadalmi integrációt.

Kiinduló hipotézisem az volt, hogy az előítélet és az ennek eredőjeként érvényesülő negatív diszkrimináció, valamint a szegregatív gyakorlat intenzitása korrelációban áll a lokális cigány közösségek hagyományaikhoz való kötődésének mértékével.

Az előadás részeként az egyik szintéren, Nagyrábén végzett kutatás eredményeit, következtetéseit ismertetem választ keresve arra, hogy melyek azok a tényezők, amelyek a lokális cigány közösségek társadalmi elfogadását befolyásolják, és mindez milyen összefüggésben áll az etnikus hagyománykészlet megőrzésének minőségével.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Bódis Zoltán

kutatótanár

Szent József ÓÁIGK - DE-GYGYK

Drámapedagógiai lehetőségek antropológiai filmek feldolgozására

Kulcsszavak: trauma és történetmondás, performativitás, drámapedagógia, rítus-játék

Az AntRom filmműhely által készített dokumentumfilmek pedagógiai alkalmazási lehetőségeinek bővítésére tett kísérlet bemutatása az előadás célja. A dokumentumfilmek nem pusztán objektív információk közlésként értelmezhetők, sőt a pedagógiai folyamatokban jóval inkább a filmek emocionális karakterének felerősítése, sűrítése révén érhetünk el pedagógiai szempontból fontos eredményeket. Ahhoz, hogy a film-narratívák a személyes traumafeldolgozás támogatói lehessenek, olyan eszközzel kellett létrehozni, amely figyelembe veszi az adott időkereteket, a résztvevők bevonhatóságát, s az egyes témákhoz kapcsolódó szimbolikus jelhasználati lehetőségeket. Az egyik legfontosabb lépés a filmekben felbukkanó fókuszpontok kiválasztása, amelyek olyan trauma-pontokat tárnak fel, amelyek akár etnikus, akár szupraetnikus szempontból is értelmezhetőek – mindkét esetben lehetőséget teremtve az előítéletek eliminálására. A filmek által feldolgozott fókuszpontok az identitás-, a beilleszkedés- és a biografikus-traumák körében azonosíthatóak, így széles repertoárt biztosítanak a drámapedagógiai feldolgozásra. Ugyanakkor a drámapedagógiai lehetőségeken belül egyfajta újításként tekinthetünk az alkalmazott módszerre, amelyet – Schechner rítusteóriája nyomán – rítusjátéknak neveztem el. A rítusjáték lényege, hogy olyan szimbolikus tevékenységek révén jutunk el az önreflexió, az önmegértés, vagy akár a katarzisz lehetőségéig, amelyek az archaikus rituális folyamatokhoz hasonlóan egy belső kép megragadását és kibontakoztatását teszi lehetővé.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Csovcsics Erika

doktoranda

PTE „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola

Az akkulturációs folyamatok pedagógiai támogatása

Kulcsszavak: akkulturáció, szeparáció, nemzetiség

Hosszú évtizedek oktatáspolitikája és iskolai gyakorlata küzd a roma gyerekek iskolai kudarcainak felszámolásával a mérsékeltnél is kevesebb sikerrel. (Fehérvári2015; Kertesi & Kézdi 2016; Kende 2021)A felzárkózással, deficittel kapcsolatos terminológia meghatározza a pedagógiai attitűdöt, az alkalmazott módszereket és tartalmakat, és hatással van az eredmények értelmezésére is. Azok a megközelítések és oktatáspolitikai intézkedések, amelyek a felzárkózást és a hiányok pótlását helyezik előtérbe, nem veszik kellőképpen figyelembe a strukturális és társadalmi tényezők szerepét és hatását az egyenlőtlenségek fenntartásában és az oktatási kudarcok ismétlődésében. Azt a látszatot keltik, hogy az egyének és családok tehetnek mindenekfelett a helyzet javításáért, miközben még a cigány nemzetiségi oktatás is inkább a felzárkózás szükségességére és a minőségi oktatás hiányára utal. (Orsós 2020) Kutatásomban arra keresem a választ, hogy kilépve a felzárkózás és deficit meghatározta elemzésekből, a többkultúrújúság, az akkulturációs folyamatok tudatos irányítása és a domináns hatalmi pozíció helyett az egyenrangúság megközelítései nem eredményeznek-e sikeresebb tanulási és életpálya utakat a roma gyerekek számára – ahogy ez feltételezésem szerint a Gandhi Gimnáziumban történt is. Jelen előadásom az elméleti keretet kívánja bemutatni, ami több multikulturális társadalomban segíti a kultúrák közötti kapcsolatok megértését és az oktatásban való hasznosítását, elsősorban az akkulturáció, a bikulturalizmus, a közösségi kulturális gazdagság és a kulturálisan érzékeny pedagógia fogalmi hálójában. (Van Oudenhoven & Ward, 2013) Ezekben a kutatásokban központi helyet foglal el az úgynevezett "integrációs hipotézis", amely szerint az integráció a legjobb pszichoszociális alkalmazkodási eredményekkel jár a többi akkulturációs profilhoz képest (asszimiláció, szeparáció vagy marginalizáció). (Sam & Berry, 2010, 2016)

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Tóth Norbert⁵ - Nagygyőriné Kerti Ibolya⁶

Nyelvi asszimiláció okai és következményei lokális roma közösségekben

Kulcsszavak: nyelvi asszimiláció, romani nyelv, lokális közösségek

Magyarországon az anyanyelvű cigány/roma közösségek egyik meghatározó jellemvonása az akkulturáció és a nyelvi asszimiláció (BICZÓ, 2019). Országszerte megfigyelhető az a tendencia, mely szerint az eddig zártabb, a tradicionális hagyományokhoz erősen kötődő lokális közösségekre a hagyomány-distancia a jellemző, vagyis a különböző kultúraelemek, köztük a nyelvi örökség elhagyása is megfigyelhető (TÓTH, 2022). Eddigi tereptapasztalataink arra világítottak rá, hogy az eddig a nyelvi asszimilációs hatásoknak jobban ellenálló a romani valamely dialektusát beszélő közösségek esetében is megfigyelhető az a folyamat, mely során a fiatalabb generációk legfeljebb már csak a megértés szintjén és nem aktív használatként bírják anyanyelvüket.

Az előadásban arra vállalkozunk, hogy Északkelet-Magyarország két zárványszerűen napjainkig fennmaradt cigány anyanyelvű közösségében (Hodász és Ibrány) tárjuk fel a nyelvi asszimilációs folyamat okait, s a nyelvváltás transzgenerációs körülményeit.

Az empirikus adatfelvétel során kvantitatív és kvalitatív kutatómódszertani apparátusra támaszkodtunk. A két vizsgált oláh cigány közösségben 50-50 kérdőív került lekérdezésre, illetve 10-10 félig strukturált interjú rögzítettünk.

Kutatásunk pragmatikus jelentősége abban ragadható meg, hogy –reményeink szerint – a bemutatott kutatás eredményei hozzájárulhatnak ahhoz, hogy megérthessük, milyen alkalmazott és gyakorlati szemléletű cselekvési program dolgozható ki a romani beszélt nyelvként történő megőrzésének előmozdításához.

BICZÓ Gábor (2019): Enculturation and/or acculturation: the situative mechanism of social integration process in Romani communities. In: Gábor Biczó (Ed.): Így kutatunk mi. Didakt Kft., Debrecen, 147-155

TÓTH Norbert (2022): The Institutionalization of the Lovari Language: a story of a social innovation. In: Márkus Edina & Boros Julianna & Kozma Tamás (Ed.): Sustainability of Innovation. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 94-106.

⁵ egyetemi tanársegéd

Debreceni Egyetem GYGYK Társadalomtudományi Tanszék

⁶ mesteroktató

Debreceni Egyetem GYGYK Társadalomtudományi Tanszék

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcselet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Rosenberg Mátyás

doktorandusz

ELTE Nyelvtudományi Doktori Iskola

Modern eszközökkel egy modern romani szótárért – mit adhat a természetes nyelvfeldolgozás a romani nyelvnek?

Kulcsszavak: romani nyelv, szótárak, nyelvfeldolgozás, nyelvtechnológia, gépi tanulás

Korábbi kutatásaimban rámutattam, hogy Magyarországon a romani szótárak száma, amelyek az adott kiadási évben történt gyűjtésekből származnak, jelentősen meghaladja a korábban ismertetteket, különböző kritériumok alapján körülbelül 48-ra tehető (Rosenberg 2023a). Az első szótár megjelenése óta eltelt időszakot számos kritérium mentén négy korszakra lehet osztani. Előadásom első részében rámutatok, hogy jelenleg, a negyedik korszakban a szótárak száma és szóanyaga lassan bővül, főleg belső szóalkotás, internacionalizmusok adaptációja és hindi kölcsönzések hatására. Ezzel párhuzamosan a módszertani és gyakorlati szempontból is változás áll be: a szótárírók közel 40 éve nem végeznek adatgyűjtést a beszélőközösségekben sem résztvevő megfigyelés, sem online módszerekkel, a grammatikai hibák, téves jelentések, elgépelések és nyomdai hibák egyre nagyobb méreteket öltenek (Rosenberg 2023b). A második rész a szótárak gyakorlati és nyelvpolitikai szerepét vizsgálja, különös tekintettel a romani beszélőkre, nyelvtanulókra és a nyelvpolitikára. A harmadik részben a kurrens nyelvtechnológiai módszereket tárgyalom, amelyek meghaladják a korábbi manuális szótárkészítési hagyományokat és hozzájárulnak a nyelvi sokszínűség digitális kor béli megőrzéséhez. Szorgalmazom a romani nyelvre szabott NLP eszközök (vö. NLTK, HunPoS, HuSpaCy, PULI) fejlesztését, amelyek lehetővé teszik modern adatbázisok és korpuszok készítését, felülmúlva a kézzel szerkesztett szótárakat, és aktivizálva a közösségeket a (nyelv)tanulás fontosságának hangsúlyozása mellett.

ROSENBERG Mátyás (2023a): *Řomane alavara ando Ungro kathar 1797 ži kaj 2023*. In: Rosenberg Mátyás (szerk.). 11. Romológus konferencia. Tanulmánykötet. (Gypsy Studies – Cigány tanulmányok 48). Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet, Romológia és Nevelésszociológia Tanszék – Romológiai Kutatóközpont, Pécs. 23–47.

ROSENBERG Mátyás (2023b): *Hindikane alava andel řomane alavara ando Ungro*. In: Rosenberg Mátyás (szerk.). 11. Romológus konferencia. Tanulmánykötet. (Gypsy Studies – Cigány tanulmányok 48). Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet, Romológia és Nevelésszociológia Tanszék – Romológiai Kutatóközpont, Pécs. 229–252.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Szalai Andrea

tudományos munkatárs
HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont

Viszonyulásjelzés a kínálás interakciós rítusában

Kulcsszavak: pragmatika, romani interakció, interakciós rítus, viszonyulás (*stance*), kínálás

Az előadás egy hétköznapi szituáció, a vendéglátás kontextusában vizsgálja a megnyilatkozásokhoz és a résztvevőkhöz való viszonyulás jelzésének (KIESLING 2022) különböző eszközeit. A kínálás (*imbimo*) a romani társalgásban rendszerint egy több párszekvenciából álló rituális egyezkedés, amelynek során a vendéglátó(k) a kínálás többszöri megismétlésével igyekeznek rávenni a kezdetben vonakodó címzette(ke)t az elfogadásra. A gábor roma közösségekben a kínálás interakciós rítusa (KÁDÁR 2017) gyakran további interakciós erőfeszítést igényel. A megismételt kínálást a beszélő önmagára, családjára – vagy egyes helyzetekben a címzett családjára – vonatkozó feltételes átkai (*trušul*) is nyomatékosítják. (Pl. *Le the xa! Merel mušo šoro, te na xe!*) Az előadás a társalgáselemzés módszerével a rítus kibontakozásának folyamatába enged bepillantást, megvizsgálva ennek az „erősködésnek” a különféle eszközeit a megnyilatkozások (pl. átokhasználat), az interakció (pl. ismétlés, átfedő beszéd) és a nonverbális jelzések (pl. nagyobb hangerő, felkiáltó intonáció) szintjén. Ezek együttes előfordulása eredményezi a társalgás növekvő intenzitását és rituális jellegét. Az elemzés romani interakciók, a nyelvi viselkedést értelmező (metapragmatikai) interjúk részleteire és romani anyanyelvű gábor roma közösségben végzett résztvevő megfigyelés tapasztalataira egyaránt támaszkodik.

KÁDÁR, Z. D. (2017): *Politeness, Impoliteness and Ritual: Maintaining the Moral Order in Interpersonal Interaction*. Cambridge University Press, Cambridge.

KIESLING, S. F. (2022): Stance and Stancetaking. *Annual Review of Linguistics* 8: 409-26.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Lakatos Szilvia

egyetetemi adjunktus

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Roma nemzetiségi oktatást segítő lovári tananyagok bemutatása

Kulcsszavak: romani nyelv, lovári dialektus, köznevelés, oktatási segédanyagok, tankönyv

Az előadás célja, hogy bemutassa a 2021. évben kezdődött tananyagfejlesztést a Gandhi Gimnázium Közhasznú Nonprofit Kft. által fenntartott Nemzetiségi-Roma Módszertani, Oktatási és Kulturális Központ (NeRok) szakmai feladatvállalása keretében, amely a lovári nyelv tantárgyat is érintette. A fejlesztés fő célja az volt, hogy a 2020-ban bevezetésre került új NAT kerettantervéhez igazodva, korszerű, hiánypótló lovári tananyagok és oktatási segédanyagok készüljenek. Az elkészült kiadványokat mutatom be, amelyek az általános iskolai és gimnáziumi oktatásban már elérhetőek a romani (lovári) nyelvet oktatók és tanulók számára.

A prezentációban ismertetem a lovári dialektus sajátosságait a romani nyelven belül, kitérve arra is, hogy a nyelvnek nem volt írásbelisége. (Lakatos, 2012)

Ezt követően röviden bemutatom a jogi hátteret, mely lehetővé teszi, hogy a köznevelésben jelen legyen a romani (lovári) nyelv oktatása (Lakatos, 2012), a kétszintű érettségi rendszer élő idegen nyelvekre vonatkozó vizsgakövetelményeit (Lakatos, 2013), továbbá a bírálati szempontrendszert, mely a 44/R. § (2) bekezdése alapján a tankönyvvé nyilvánításban kap szerepet.

Dárdai Ágnes által megfogalmazott „szempontsorok két dimenzió mentén ragadják meg a tankönyvek minőségi paramétereit: egyrészt számba veszik a formális elemeket (külső megjelenés, kötés, címlap, könyvészeti jellemzők), másrészt feltárják a tartalmi jellemzőket (szaktudományi megfelelés, általános pedagógiai, tantárgypedagógiai szempontok)”. (Dárdai, 2002)

Dárdai gondolatmenetét alkalmazva, az előadás során a tankönyvek formális elemeit követően a kiadványok tartalmi jellemzőit ismertetem, továbbá a tankönyvek elemzése során egyrészt a kerettanterv, másrészt a tankönyvet használó tanulók képességei szempontjából igyekszem feltárni a tankönyvek használhatóságát, hatékonyságát.

A tankönyvvizsgálat gyakorlati jelentősége, hogy rámutat arra, hogy – miként ez más tankönyvekkel szemben is elvárás – a romani (lovári) tankönyvek eleget tesznek-e a XXI. századi kívánalmaknak minőség és mennyiség tekintetében is.

Fontosnak tartom a horizontális kapcsolatok segítő kiépítését intézményeken belül és intézmények között a jó gyakorlatok megismerésével.

További céloom felhívni a figyelmet arra, hogy ahhoz, hogy a romani nyelv területén kiadott tankönyv minden elvárásnak megfeleljen és minden tekintetben jó minőségű legyen, több szakember együttes munkájára lenne szükség. (Dárdai – Dévényi – Márhoffer – Molnár-Kovács, 2015) A jövőben ezt a szakmai ajánlást érdemes lesz a romani tankönyvek kiadásánál is szorgalmazni. (Lakatos, 2023)

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Dárdai Ágnes (2002): A tankönyvek megítélésének minőségi paraméterei. In: Tankönyvelméleti tanácskozás 2001. Szerk. KARLOVITZ János. Budapest. 56-61.

Dárdai Ágnes, Dévényi Anna, Márhoffer Nikolett, Molnár-Kovács Zsófia (2015): Tankönyvkutatás, tankönyvfejlesztés külföldön II., Történelemtanítás: Online Történelemdidaktikai Folyóirat (L.) ÚF VI: (1-2)

Lakatos Szilvia (2012): A romani nyelv közösségi használatának és közoktatási helyzetének vizsgálata Magyarországon Doktori (Ph.D) értekezés

Lakatos Szilvia (2013): A közép- és emelt szintű érettségi lovári nyelvből. In: Andl Helga - Molnár-Kovács Zsófia (szerk.): Iskola a társadalmi térben és időben 2011-2012. I. kötet. PTE "Oktatás és Társadalom" Neveléstudományi Doktori Iskola, Pécs. 299-308.

Lakatos Szilvia (2023): A romani nyelv tankönyveinek bemutatása. In: Cserti Csapó Tibor; Kádár-Kokas Dóra; Lakatos Szilvia (szerk.) XI. Romológus Konferencia: Absztraktkötet Pécs, Magyarország: Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Neveléstudományi Intézet Romológia és Nevelésszociológia Tanszék Pécs 42.p.p.16

Online forrás:

Bírálati szempontok a tankönyvvé nyilvánításban

https://www.oktatas.hu/kozneveles/tankonyv/tankonyvve_nyilvanitas/biralati_szempontok

(letöltés dátuma: 2024. 03. 14.)

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsezet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Turay Maryama

okleveles romológus

A romani nyelv használata és intergenerációs átörökítése - A romani nyelvalkalmazás vizsgálata egy pécsi szegregátumban

Kulcsszavak: romani nyelv, nyelvátörökítés, nyelvcsere, kétnyelvűség, identitás

Előadásom során egy pécsi szegregált városrész területén végeztem, a romani nyelvhasználathoz fűződő kommunikáció sajátosságait vizsgáló kutatásom eredményeit, tapasztalatait szeretném az érdeklődők elé tárni. Meglátásom szerint a megvalósított nyelvhasználati kutatás relevanciáját a Baranya vármegyében, illetőleg a Pécs megyei jogú városban fellelhető, romani nyelvalkalmazást középpontba állító kutatómunkák csekély száma, mindemellett a romani nyelvvel világszerte kapcsolatba hozható nyelvcsere⁷ évek óta érzékelhető megjelenése szolgáltatja. A vizsgálat során a romani nyelvvel feltételezhetően kapcsolatban álló, a Pécssett található szabolcsi szegregátum⁸ Hősök terei részén élő, többségében kétnyelvű⁹ cigány/roma nyelvhasználók mindennapi kommunikációs mintáit, a romani nyelvhez köthető attitűdjeit helyeztem terepmunkám fókuszába. Kutatói kérdéseim során a területen élő oláh cigány lakosok nyelvhasználati jellegzetességeire, a nyelvcsere kimutathatóságára, továbbá a romani nyelvismeret meglétére és generációközi továbbadására, valamint a beszélőközösség romani nyelvvel kapcsolatos belső viszonyulására kérdeztem rá.

Reményeim szerint kutatásom segíthet betekintést nyerni a dél-dunántúli régió legnépesebb városának keleti szegletében élő cigány/roma lakosság és a romani nyelv kontaktusáról, mindenekelőtt az adatközlők romani nyelvtudásáról, romani nyelvhasználatának intenzitásáról, ezenfelül a romani nyelvmegtartásról vagy -elhagyásról.

Felhasznált szakirodalom:

- Bartha Csilla (1999): A kétnyelvűség alapkérdései. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó
- Szikszay Olivér (szerk., 2005): Jelentés az oktatási szegregáció kérdéseiről. In: Beszámoló a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának tevékenységéről 2004. január 1.-december 31., Budapest, Országgyűlési Biztosok Hivatala
- Turay Maryama (2023): A romani nyelv használata és intergenerációs átörökítése. A romani nyelvalkalmazás vizsgálata egy pécsi szegregátumban

⁷ „A nyelvcsere (language shift) a nyelvmegtartással (language maintenance) ellentétes jelenség, amely lehet folyamat és eredmény is. A nyelvcsere »egy nyelv szokásos használatáról egy másikra való áttérés« (Weinreich, idézi: Bartha, 1999:124)” (Turay, 2023:6).

⁸ „Szegregációnak nevezzük azt a jelenséget, amikor egy-egy településen belül a különböző társadalmi rétegek, etnikai csoportok stb. lakóhelye erősen elkülönül egymástól (...). Magyarországon a lakóhelyi szegregáció térségek, települések között és településeken belül is megjelenik. A lakóhelyi elkülönültség megmutatkozik egyrészt a városok slumosodó kerületeiben, leromló negyedeiben, másrészt az ország szegényebb régióiban kialakult aprófalvas települési zárványokban” (Szikszay, 2005:289).

⁹ Amikor kétnyelvűségről vagy bilingvizmusról beszélünk, „általánosságban bilingvizmusként határozzuk meg azt az állapotot, amikor a beszélők – egyének vagy csoportok – társalgásuk során időről időre egynél több nyelvet alkalmaznak érzelmeik, gondolataik, hovatartozásuk kifejezésére” (Turay, 2023:14).

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Marek Lukáč¹⁰ - Alexander Mušinka¹¹

Roma Studies at the University of Prešov - past and current status

The paper analyses the current situation of Roma Studies at the University of Prešov in the broader context of Slovakia and the Czech Republic. It points out the roots of interest in Roma studies at the University of Prešov in the past and their institutional coverage. The paper puts special emphasis on the process of establishment and accreditation of the current study programme Teaching Roma Language, Literature and Realities, which is the only one in Slovakia implemented by the University of Prešov. We analyse the activities of our workplace in the broader context of university and academic activities in Slovakia and the Czech Republic.

¹⁰ PhD. associate professor, director, The Institute of Romani Studies, University of Prešov, Center of Languages and Cultures of National Minorities

¹¹ PhD. cultural anthropologist, The Institute of Romani Studies, University of Prešov, Center of Languages and Cultures of National Minorities

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcselet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Marek Lukáč¹² - Lenka Gorol'ová¹³

The Roma language as an obstacle and a challenge on the way to inclusion

Key words: barrier, inclusive education, Romani language, disadvantage, teacher training.

In Slovakia, we have long-term problems with the education of children who come from a linguistically and culturally different environment, especially from marginalized Romani communities. A significant limiting factor in their successful education is the difference between their mother tongue (Romani) and language of instruction (Slovak), which is still perceived as a form of disadvantage in the school system. In education, the Romani language is not perceived as part of the child's cultural uniqueness, but as an obstacle to his/her success at school. The positive effects of an inclusive education, in which the pupil's mother tongue is also included, is emphasized in the material of the Ministry of Education of the Slovak Republic, where it is stated that: "... Pupils from at-risk groups (disability, different culture and/or language, social disadvantage) achieve better academic results, social skills, continue their education to a higher degree and have better chances of employment" (Kolektív, 2022, p. 13), as well as many foreign researches showing higher school success of children in the case of their education in their mother tongue (e.g. Benson, 2004; Bachore, 2014; Piper, Zuilkowski, Ong'ele, 2016). The introduction of the Romani language into schools also leads to the problem of the language skills of teachers, since university training for teachers of the Romani language has only existed in Slovakia since 2019. The authors' intention is to draw attention to the justification and acute need for the expansion of the Romani language in teaching with the aim of increasing the school success of children from linguistically different (Romani) environment and achieving inclusive goals in the context of the current state and perspectives of the development of undergraduate training of future teachers of the Romani language and literature in Slovakia.

¹² associate professor, The Institute of Romani Studies, Center of languages and cultures of national minorities, University of Presov

¹³ assistant- The Institute Romani studies, PhD student- Faculty of Education, Institute of Roma Studies, Center for Languages and Cultures of National Minorities, University of Prešov in Prešov

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsezet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Jana Gáborová Kroková¹⁴ - Lenka Gorolová¹⁵

Roma folklore in the author's literary work of Roma writers in Slovakia

The paper points to folklore elements appearing in the literary work of Romani writers. We look at folklore elements from three aspects: cultural, linguistic and customary. We analyze these aspects from a literary and linguistic perspective in the works of Agnes Horváthová (Pal e Bari Rama the aver paramisa: O Velké Rama and other stories, 2003) and Elena Lacková (I was born under a lucky star, 2021). Through an interpretative analysis, we will point out proverbs and sayings, Romani expressions, names, that bring the authenticity of cultural and linguistic expression into Romani literature. At the same time, we will try to introduce a probe into the beauty of the Romani language in its colloquial and literary form.

Bibliography

- BOTOŠOVÁ, Anina – BERKY MRENICA, Ján, 2014. Rómske múdre slová / Romane god'aver lava. Bratislava: Komprint. ISBN 978-80-89720-00-2.
- FABIANOVÁ, Vlasta. 2003. Folklórna tvorba Rómov (Vybrané kapitoly zo slovesnej a hudobnej tvorby Rómov na Slovensku). Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa. ISBN 80-8050-633-7.
- GÁBOROVÁ KROKOVÁ, Jana. 2021. Od orálnej tradície Rómov k modernej knižnej tvorbe. In: Aktuálny stav rómskych štúdií na Slovensku I. Prešov: ŠVK Prešov, 2021. ISBN 978–8089614–81–3.
- GÁBOROVÁ KROKOVÁ, Jana. 2023. Tvorba, recepcia a kategorizácia rómskej rozprávky v kontexte súčasnej literárnej vedy. In: Aktuálny stav rómskych štúdií III. Prešov: ŠVK Prešov, 2023. ISBN 978–80–89614–90–5
- GOROLOVÁ, Lenka. 2023. Dialektologické rozdiely v rómskom jazyku v obciach Bystré a Sol'. In: Aktuálny stav rómskych štúdií III. Prešov: ŠVK Prešov, 2023. ISBN 978–80–89614–90–5
- HLEBOVÁ, Bibiána: The Interpretation of Roma Fairy Tales (Paramisa) from the Perspective of Ethnographic Research of the Roma People. In *Philologia*, vol. XXX n°1 (2020): 187-196. dostupné:https://www.fedu.uniba.sk/fileadmin/pdf/Sucasti/Ustavy/Ustav_filologickyh_studii/Philologia/Philologia_2020-1/PHILOLOGIA_XXX_1_2020_Hlebova.pdf.
- HÜBSCHMANNOVÁ, Milena. 1988. Slovesná tvorba slovenských Romů. Přehled jednotlivých žánrů. In: *Slovenský národopis*, 36, 1988, č. 1, s. 80-91.

¹⁴ university teacher, State scientific library in Prešov, documentation and information center of Roma culture. Center for Languages and Cultures of National Minorities, Institute of Roma Studies of the University of Prešov in Prešov

¹⁵ assistant- The Institute Romani studies, PhD student- Faculty of Education, Institute of Roma Studies, Center for Languages and Cultures of National Minorities, University of Prešov in Prešov

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsezet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

- HÜBSCHMANNOVÁ, Milena. 1999. Rómské pohádky. Praha:Fortuna, 1999. ISBN 80-71-68-658-1.
- HÜBSCHMANNOVÁ, M. a kol. 2006. Pravidlá rómskeho pravopisu s pravopisným a gramatickým slovníkom. Bratislava: ŠPÚ, 2006, 213 s. ISBN 80-89225-17-9.
- KOVÁČOVÁ ŠVECOVÁ, Zuzana. 2017. Ľudová slovesnosť v literatúre pre deti a mládež. Banská Bystrica : Belianum : UMB v Banskej Bystrici. ISBN 978-80-557-1388-5.
- LEŠČÁK, Milan – SIROVÁTKA, Oldřich, 1982. Folklór a folkloristika. Bratislava: SÚV SZM.
- LIBA, Peter. 1991. Literatúra a folklór (Príspevok k literárnemu folklorizmu). Nitra: Pedagogická fakulta. ISBN 80-85183-35-8.
- MARČOK, Viliam, 1978. O ľudovej próze. Bratislava: Mladé letá.
- MIKO, František. 1989. Aspekty literárneho textu. Nitra: Pedagogická fakulta.
- PÁCALOVÁ, Jana. 2015. Codexy tisoenské : k prameňom slovenských rozprávok. Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV : Ústav slovenskej literatúry SAV. ISBN 978-80-89489-20-6.
- PLUTKO, Pavol – VARGOVÁ, Bohuslava – ZEMAN, Viliam. 1992. Rómska tematika v literárnej a umeleckej reflexii. Bratislava: Mikromex. ISBN 80-85584-03-4.
- ELŠÍK, V. 2020. Centrální romština a příspěvky k jejímu strukturnímu popisu a dialektologii. Úvod k tematickému číslu Romano džaniben. In Romano džaniben, 2020, roč. 2020, č. 1., s. 5-42. Dostupné na internete: <<https://www.dzaniben.cz/files/c8759160f2b9b41aa9798cb2ba705887.pdf>>.
- Jazykovedný ústav Ľ. Štúra Slovenskej akadémie vied. Archív nárečí Slovenského národného korpusu. [online]. [cit. 2023-05-20]. Dostupné na internete: <https://korpus.juls.savba.sk/dialect_recordings.html>.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcset- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Marin Manuela

researcher

George Baritiu Institute of History, Cluj-Napoca, Romania

Roma People's Religion and Religious Practice during the Communist Rule in Romania

Keywords: Roma people, lived religion, civic emancipation, Neo-Protestantism, “Gypsy nationalism,” “Gypsy Church,” pilgrimage.

The paper analyzes the role of religion in supporting Roma people's demands for civic emancipation during the 1970s and 1980s and in strengthening their ethnic and cultural identity. The main argument is that religion, especially the Neo-Protestant religion, supported Roma people's demands for civic emancipation and contributed to strengthening their ethnic and cultural identity. My paper will show that religion not only remained an important part in the lives of Roma people but it also became a means to overcome their marginalization. Based on documents created mainly by the former Romania secret police, the Securitate, the paper is structured in two main parts. The first part is a general overview of the situation of the Roma people in communist Romania and the main initiatives for their civic emancipation. These emancipatory faith-based initiatives followed the actions of two Roma leaders, Nicolae Gheorghe and Ioan Cioabă. Next, the paper approaches, from the perspective of “lived religion,” three elements that informed the religious life of Roma during the 1970s and 1980s. These are the persistence of religious beliefs, the creation of Gypsy Neo-Protestant churches, and religious pilgrimage. Moreover, as the paper will show, religious practice strengthened ethnic identity, favoured individual agency, and raised questions about equality in rights and observance of religious freedom. The creation and functioning of the so-called “Gypsy churches” underlines the fact that Roma people envisaged themselves as forming a national minority who similar to other minorities (e.g., Germans, Hungarians) had the right to attend their “own” churches, where sermons were held in their mother tongue.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

G. Karunanithi Gopalakrishnan

Professor in Social Sciences and Languages
Vellore Institute Of Technology, Tamil Nadu, India

Empowering the marginalized Roma women in Hungary through an Indian model

This paper focuses on feasibility of adopting an Indian model to empower the Hungarian Roma women. It also aims to examine the socio-economic changes brought about by the Self-Help Groups in the life of marginalized women in India through selected literature reviews. It is based on an interdisciplinary study aiming to address the task of transferring the suitably modified Self-Help Group model to the Hungarian Roma women to bring about similar changes in their life and to facilitate them to get empowered socially and economically. If this Indian model is adapted to form several Roma women SHGs to start microenterprises with the support of microcredit for income generation, it would benefit the Roma women in several ways. For instance, through their regular earnings, they would become independent economically and gain access to resources. This would enable them to participate in social activities outside their homes, which would eventually make them socially empowered women.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Trendl Fanni

Pécsi Tudományegyetem
Wlilocki Henrik Szakkollégium

Kutatás közben – a Wlilocki Henrik Szakkollégium ösztöndíjas hallgatói tudományos eredményeinek bemutatása

Szimpozium

Jelen szimpóziumban három előadás foglal helyet. Mindhárom előadás során a Wlilocki Henrik Szakkollégium diákjainak tudományos eredményeit hallhatjuk. 2023 őszén komplex kutatástámogatási programot indított Szakkollégiumunk, melynek keretében a résztvevők egyéni érdeklődés alapján kezdtek tudományos vizsgálatokba. A program során az általuk választott témavezetővel és a Szakkollégium által biztosított kurzussal támogattuk kutatásaik előrehaladását. A szimpóziumban helyet kapott Orbán Anna első éves joghallgató előadása, melyben a transzlétori szerep megjelenését vizsgálta hátrányos helyzetű cigány/roma személyek életútjában. Nagy Krisztofer és Orsós Judit a készülő szakdolgozatuk eredményeit mutatják be. Az első előadás a labdarúgás fontosságát vizsgálja a szociális integráció során, a második tanulmány pedig a hátrányos helyzetű cigány/roma kisgyermekök óvodai beilleszkedését elemzi három intézményben. A bemutatásra kerülő vizsgálatok gyakorlati haszna megkérdőjelezhetetlen, a kutatók elhivatottsága témáik iránt saját tapasztalataikból táplálkozik.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Orbán Anna

Egyetemi hallgató

PTE Wlisslocki Henrik Szakkollégium

A hátrányos helyzetből jövő és/vagy cigány /roma transzlétorok szerepe a motiváció és munkaerő-piac vonatkozásában

Kulcsszavak: transzlétor, bikulturális szocializáció, hátrányos helyzet, cigány/roma

Előadásomban a Wlisslocki Henrik Szakkollégium (WHSZ) tudományos kutatási ösztöndíj pályázatának keretében zajló vizsgálatom eddigi eredményeit mutatom be. Vizsgálatomban olyan személyekre fókuszálok, akik az iskolától eltérő kultúrájú elsődleges szocializációs téréből érkezve sikereket értek el a másodlagos (intézményi, formális) szocializációs térben, és közösségük számára képesek kulturális elemeket közvetíteni az intézményi téréből. Jelen elemzésem során arra keresem a választ, hogy a kiválasztott életút-interjúkban milyen megjelenési formái vannak a transzlétori szerepnek, mindez tudatos-e az alanyoknál? Továbbá kutatásomban felmerülő kérdés az is, hogy egy családban van-e több ilyen személy. Vizsgálatomban a transzlétori szerep sajátosságaira is keresem a választ. Arra vállalkozom, hogy szemléltetem a példákon keresztül a „hídépítő” emberek jelentőségét az életutak és a társadalmi viszonyok hosszútávú alakulásában. Kutatási eszközként strukturált interjúkkal dolgozom, az elemzésük pedig kvalitatív módszerrel történik. Összesen tíz interjút veszek alapul az elemzéshez. Vizsgálatom rávilágít arra, hogy az egykori közösséggel való kapcsolati tőke mennyire megtérül és fontos ezeknek a későbbi ápolása is. Eddigi eredményeim megerősítik azt is, hogy egy cigány/roma szakembernek a munkája során identitás kettősséggel is meg kell küzdenie: a cigány/roma közösség tagjaként és szakemberként is helyt kell állniuk, úgy, hogy közben próbálják motiválni a közösségük tagjait. Nagyon fontos tényező a kommunikáció, ez meghatározza a résztvevők: a transzlétor és többségi társadalom vagy a többségi és kisebbségi társadalom hozzáállását is, illetve a tisztelet és elismerés kivívását. Továbbiakban a szerep gyakran öröklődik egy családban az idősebb testvérről a fiatalabbra.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Nagy Krisztofer

Egyetemi hallgató

PTE Wislócki Henrik Szakkollégium

A labdarúgás szociális integrációra gyakorolt hatása a Magyar Máltai Szeretetszolgálat labdarúgás program esetében

Kulcsszavak: labdarúgás, hátrányos helyzet, integráció.

Az előadás célja a Magyar Máltai Szeretetszolgálat labdarúgás program (Málta Se) tudományos bemutatása, különös hangsúlyt fektetve az integrációra és a közösség szerepére az egyéni tapasztalatok tükrében. A kutatás a hátrányos helyzetű és/vagy cigány/roma labdarúgó programban résztvevők életútjára összpontosít, melyek befolyásolják a résztvevők társadalmi integrációját. Életútinterjúkat készítettem tíz volt résztvevővel (10 férfi, életkor: 20-24-ig), illetve mélyinterjú készült két vezetővel annak érdekében, hogy ők által létrehozott program, hogyan segíti a labdarúgás a hátrányos helyzetű közösségek társadalmi integrációját és milyen tényezők játszanak szerepet ennek folyamatában. Az interjúkat anonimizáltam, majd digitalizáláson mentek keresztül. Az elkészült leiratokat tartalomelemzéssel kódoltam: a két minta alacsony számossága miatt, eredményeimet narratív módon mutatom be. Az elemzés során különös figyelmet fordítok arra, hogy hogyan növeli a labdarúgás a kortárs csoportokat és szereplőket, és hogy ezek az interakciók milyen módon befolyásolják a résztvevők életútját. Az interjúk rámutatunk arra, hogy a kortársakkal való kapcsolat, az edzők szerepe és a program által kínált lehetőségek milyen módon járulnak hozzá az életút pozitív alakulásához és a társadalmi integrációhoz. Az előadás célja, hogy megvilágítsa a labdarúgás potenciálját a társadalmi integráció terén, és hogy kiemelje annak fontosságát a hátrányos helyzetű közösségek életében.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Orsós Judit

Egyetemi hallgató

PTE Wlislócki Henrik Szakkollégium

A Magyarországon élő hátrányos, halmozottan hátrányos és/vagy cigány/roma gyermekek beilleszkedési nehézségei az óvodai közösségekben

Kulcsszavak: hátrányos, halmozottan hátrányos helyzet, gyermek, cigány/roma, beilleszkedési nehézség, óvoda, szocializáció.

Az előadás célja a Magyarországon élő hátrányos, halmozottan hátrányos és/vagy cigány/roma gyermekek beilleszkedési nehézségeinek feltárása az óvodai közösségekben. A hátrányos helyzetű és nemzeti kisebbséghez tartozó gyermekek számára az óvodai beilleszkedés kulcsfontosságú a sikeres iskolai pályafutás és társadalmi integráció szempontjából. Kutatásomban három óvodát vizsgálok, amelyek segítik az összehasonlítás alapú feltárást. Két olyan intézményt vontam be, melyekben felülreprezentáltak a hátrányos helyzetű gyermekek, illetve egyet, melyben hátrányos helyzetű gyermekek nem találhatók meg. Vizsgálatomban arra keresem a választ, hogy miben térnek el a gyermekek, beilleszkedési nehézségeik tükrében ezekben az intézményekben. A tanulmány azonosítja azokat a tényezőket, amelyek befolyásolják ezeket a gyermekeket az óvodai közösségekbe való integrálódásban, beleértve a családi hátteret, az oktatási rendszert, a nemzeti és kulturális különbségeket, valamint az esetleges diszkriminációt. A kutatási módszertan a részletes esettanulmányok és mély interjúk kombinációját alkalmazza, hogy mélyebb betekintést nyújtson a problémák gyökerébe és a lehetséges megoldásokba. Az eredmények azt mutatják, hogy a gyermekek beilleszkedését befolyásoló tényezők összetettek és sokszínűek, továbbá komplex megközelítést igényelnek a hatékony intervenciókhoz. A vizsgálat következtetései kiemelik az oktatási és társadalmi intézkedések fontosságát a hátrányos helyzetű és kisebbségi gyermekek egyenlő esélyű oktatásának biztosítása érdekében.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Andl Helga

Egyetemi adjunktus

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

Romológiai ismeretek a köznevelésben – módszertani megközelítések

módszertani szimpózium

Kulcsszavak: romológia, köznevelés, nemzetiségi oktatás, tananyag

Szimpóziumunk a romológiai ismeretek oktatásának gyakorlati aspektusait helyezi fókuszba: elsősorban olyan módszertani megközelítéseket, példákat mutat be, melyek a köznevelés – de akár a felsőoktatás – különböző szinterein hasznosíthatók.

Több tényező indokolja az erről való diskurzus szükségességét. Egyfelől a Nemzeti alaptanterv bár a köznevelés általános feladatai és értékei között jeleníti meg a nemzetiségekre vonatkozó tudástartalmak közvetítését, több kutatás rámutat a cigányok, romák reprezentációjának hiányára vagy töredékes voltára – sőt, egyes esetekben felszínes, a sztereotípiákat erősítő jellegére – a tartalmi szabályozókban és a tankönyvekben

(Terestyéni, 2005; Balázs et al., 2014; Binder – Pálos, 2016; Orsós, 2016; Andl – Cserti Csapó, 2017; Cserti Csapó, 2023).

A romológiai tartalmak köznevelésben való hangsúlyosabb megjelenését az is gátolja, hogy a hazai tanárképzésben elvétve bukkannak fel romológiai ismereteket tartalmazó tárgyak (Rákó – Lovas-Kiss, 2020). Másfelől több vizsgálat felhívta a figyelmet arra, hogy azon intézmények munkáját, melyek cigány, roma nemzetiségi oktatást folytatnak, nagymértékben nehezíti a személyi és tárgyi feltételek (tankönyvek, Oktatási segédanyagok) hiánya (Fórika, 2015; Orsós, 2015).

A szimpózium első előadása a cigány, roma nemzetiségi oktatásban jelentkező dilemmákkal és módszertani nehézségekkel foglalkozik. Az ezt követő prezentációk egy-egy olyan fejlesztést mutatnak be, melyek segítséget nyújthatnak mind a nemzetiségi népismeretet oktató, mind a köznevelés más szinterein tevékenykedő pedagógusok számára: elsőként egy – a cigány, roma népismeretre koncentráló – közösségi tananyaggyűjtés folyamatával, eredményeivel, majd pedig foglalkozástervekkel ismerkedhetünk meg. Ez utóbbiak tematikus fókuszában Cziffra György zongoraművész életútja, valamint a magyarországi kortárs cigány, roma szerzők, illetve szövegeik állnak.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Andl Helga¹⁶ - Beck Zoltán¹⁷

Minden szöveg

Kulcsszavak: cigány, roma, szöveg, irodalom, foglalkozásterv

Általánosságban megfogalmazható, hogy a cigányok, romák reprezentációja alapvető hiányként mutatkozik meg a köznevelés tereiben, értve ezalatt mind a tartalmi szabályozókat, mind a tanítási-tanulási segédanyagokat, taneszközöket. Erre számos kutatás mutatott rá az elmúlt évtizedben (vö. tematikus tankönyvkutatások, melyről Bogdán Péter közölt az Új Pedagógiai Szemlében összefoglalót: Bogdán, 2016; továbbá általában a nemzetiségi oktatás személyi és tárgyi feltételeinek hiányáról lásd: Fórika, 2015).

Foglalkoztatástervünk innen nézve reflektál erre a hiányra, miközben alapvető funkcióját nem ebben a kompenzatorikus akaratban ismeri fel. Mivel tágabban értett tárgyunk a kortárs magyar nyelvű cigány, roma irodalom, elméleti megfontolásaink az irodalomtudomány, tanórai munkaformáink pedig az innovatív módszertanok felől ragadhatók meg.

Feltételezzük, hogy az „olvasás mindig több, mint írásjelek megfejtése” (Gadamer, 1994: 91), amiként azt is, hogy a világunk úgy szövegesítődik, hogy a benne lévő nem-írást is olvassuk (értjük, megértjük, jelentést konstruálunk, relációkat állítunk, értéket rendelünk, etc.).

Vállalkozásunk innen nyer értelmet – hiszen mivel is dolgozunk: néhány bekezdésnyi szöveggel (a kortárs, cigány, roma szerzők kurrens szövegrészleteivel, Lakatos Menyhértől Jónás Tamásig), színekkel, ízekkel, illatokkal, tárgyakkal, képekkel. Az tehát, hogy a diákok kezébe kerülnek ezek az eszközök, minden más pedagógiai beavatkozás nélkül is elindítja az olvasás automatikus, laikus processzusát: mihez is kezdjenek ezekkel a különböző természetű tárgyakkal, eszközökkel, és azoknak mi közük van egymáshoz?

A módszertani beágyazottságunkat az élmény- és tevékenységközpontú irodalomtanításban ismerni fel, foglalkozásunk „középpontjában az „irodalomtörténés” áll: az az alapbelátás, hogy a diákokhoz meg kell érkeznie az irodalomnak” (Bodrogi, 2016: 68).

Az „olvasás”-t a foglalkozástervünkben a saját szöveg megkonstruálása felé mozdítjuk, a diákok közös, kreatív alkotótevékenységét helyezve középpontba – „a kreatív írás, a nyilvánosság előtti szóbeli megmértetés feladatai, az érzelem, a hangulat, a humor, az ötletesség felismerése, tudatosítása és továbbírása, a gondolkodtatás műveletei a műértelmezések során” (Czimer, 2010: 51) – éppen azért, hogy a rendelkezésre álló eszközökből mint a jelenlévő valóság darabjaiból a diákok közösen konstruáljanak koherens sorsnarratívát.

Az előadáson tehát olyan – szakmódszertani és irodalomelméleti alapozottságú – foglalkozástervet mutatunk be, amely élményközpontú, kreatív, csoportos szövegalkotáson keresztül megismertet magyarországi kortárs cigány, roma szerzőkkel, irodalmi alkotásokkal, miközben a diákok szociális kompetenciáit is fejleszti.

¹⁶ Egyetemi adjunktus

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

¹⁷ Egyetemi docens

PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcselet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Cserti Csapó Tibor

egyetemi docens
PTE BTK NTI

Dilemmák és módszertani nehézségek a cigány, roma nemzetiségi oktatásban

Kulcsszavak: roma nemzetiségi oktatás, cigány népismeret, beás-romani nyelvoktatás, iskolai hatékonyság

A cigány, roma nemzetiségi oktatás Magyarországon évtizedes hagyományokra tekint vissza, bevezetésére a rendszerváltás után az akkori új jogszabályi környezetben nyílt lehetőség (1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól). E programok működését, a fenntarthatóság nehézségeit azóta több kutatás vizsgálta (*Orsós, 2015; Orsós, 2020; Cserti, 2023*), rámutatva többek közt a jogi szabályozókban rejlő akadályokra, amelyen a 2000-es évek elejétől hozott változások sem enyhítettek. Ezek a további rendelkezések oktatáspolitikai szempontból fontosak voltak, ugyanakkor sem a beás és a romani nyelv oktatása, sem a népismeret szempontjából nem voltak feltétlenül kedvezőek. Előrelépés, hogy 2003-ban, az új közoktatási törvénynek köszönhetően minden korábbi „társadalmi hátrányok felzárkóztatását” célzó elem kikerült a szövegből. Sőt, az 58/2002. Oktatási Minisztérium rendelete alapján az iskolák külön normatív támogatást kérhettek e tárgyak oktatásához. A 2012 szeptemberében hatályba lépett A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény mellékleteként kiadott NAT rendelkezései határozzák meg a magyarországi nemzetiségi nevelés-oktatás kereteit és feltételeit (*Cserti Csapó, 2016; Andl-Cserti Csapó, 2017*), továbbá a 17/2013. (III. 1.) EMMI rendelet a nemzetiség óvodai nevelésének irányelve és a nemzetiség iskolai oktatásának irányelve jelöli ki. Kérdés, hogy a valóságban ezen elvek alapján jönnek-e létre programok?

A 2012. évi jogszabályi változások alapján már nem jár kiegészítő normatíva a nemzetiségi oktatáshoz, feladatfinanszírozás valósul meg, így a nemzetiségi oktatást vállaló intézmények száma, s a tanulólétszám is csökkenésnek indult, annak ellenére, hogy ez szülői kérés alapján kellene megvalósuljon (*Gergye, 2023*).

Törvényileg nincs szabályozva az sem, hogy szakképzett tanárok oktassák e tárgyakat (*Andl et al. 2019*), pedig itt egy több tudományterületet (néprajz, történelem, társadalomföldrajz, stb.) felölelő komplex tantárgyról van szó. (*Orsós, 2015*)

Kérdés, mi motiválja az iskolákat a roma nemzetiségi oktatás elindítására (szakmai elhivatottság, az iskolába járó roma diákok magas száma, szülői akarat, iskola fenntartás kényszere)? Milyen háttér feltételrendszer – tanárképzés, tanártovábbképzés, tankönyvellátás, módszertani hálózat – biztosított a tárgy számára? Hogyan szolgálják ezek a törvényi szabályozás által kitűzött célokat?

Az előadás a KIR statisztikái alapján azt vizsgálja, hogyan tükrözi le az iskolarendszer, a tanulólétszám a jogszabályi változásokat, illetve felsőoktatási statisztikákkal támasztjuk alá, hogy a jelenlegi jogi szabályozók nem támogatják a roma, cigány nemzetiségi oktatás tényleges megvalósítását. Kérdés, mi volna a feltétele annak, hogy az céljának megfelelően szerveződhessen?

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Jakab Natália

igazgató helyettes, PhD hallgató

Gandhi Gimnázium

Digitális kincsház: Együttműködés a cigány/roma népismeret tananyaggyűjtemény létrehozásában

Kulcsszavak: együttműködés, népismeret, online, digitalizáció, oktatás

A cigány nemzetiségi nevelés, oktatás keretében megvalósuló népismeret tanításának fontos célja, hogy hozzájáruljon a hazai cigány/roma nemzetiség kultúrájának közvetítéséhez és az identitás tudatosításához (Orsós, 2015). A tantárgy oktatása jelentős kihívások elé állítja a romológia szakembereit. A cigány/roma népismereti tankönyvek, digitális tananyagok és segédanyagok kínálata szűkös és gyakran kérdéses színvonalú, nincs olyan rendelkezésre álló tankönyv, amely önmagában, más anyagok nélkül teljes mértékben megfelelné a Nemzeti alaptanterv (NAT) és a kerettanterv elvárásainak (Orsós, 2015). Az online és offline tananyagok hiánya vagy elégtelensége nehezíti a cigány/roma népismeret tanítók felkészülését. Ez a hiányosság arra készteti a szakembereket, hogy egyéni erőfeszítéseikkel próbáljanak megfelelő anyagokat összegyűjteni és rendszerezni az oktatáshoz. Az ilyen típusú egyéni erőfeszítések azonban rendszerint nem vezetnek átfogó és mindenki számára hozzáférhető tananyagok létrehozásához.

A digitális világ robbanásszerű fejlődésével az együttműködési lehetőségek is kiszélesedtek. Az oktatás során egyre inkább előkerülnek azok az online platformok, amelyek alkalmasak az együttműködésre. A Web 2.0-s eszközök könnyen kezelhetők, felépítésük egyszerűnek mondható, és tartalmak létrehozásához nem szükséges külön szoftvereket vásárolni. Ebben az online környezetben a felhasználók aktívan kommunikálnak, egyidejűleg vállalva a fogyasztó és a tartalomgyártó, az olvasó és az író szerepét (Koltay, 2010). Az online felületek alkalmazása nemcsak a tananyagok könnyebb elérhetőségét biztosítja, hanem lehetővé teszi a tartalmak dinamikus és interaktív módon történő megjelenítését és feldolgozását is. A digitalizáció előretörésével az oktatás terén a közös tananyaggyűjtemény létrehozása egyre könnyebben megoldható probléma, amelyben a különböző online faliújságok (Padlet, Linoit, stb.) ideális eszközként szolgálhatnak az egymástól távol lévő, azonos szakú pedagógusok együttműködésének elősegítésére. Az online faliújságok alkalmazása nemcsak a tananyagok könnyebb elérhetőségét biztosítja, hanem lehetővé teszi a különböző tartalmak megjelenítését, feldolgozását és értékelését is. Az előadás bemutatja a közös tananyaggyűjtemény létrehozásának folyamatát, és megvizsgálja annak hatékonyságát és fenntarthatóságát az oktatási gyakorlatban. Az előadás a Padlet felhasználásán keresztül példát mutat a közösségi tananyaggyűjtés és együttműködés potenciáljára a cigány/roma népismeret oktatásában.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Nagy Borbála

Egyetemi hallgató

Pécsi Tudományegyetem

Egy Cziffra történet – Cziffra György zongoraművész életútjának tanórai feldolgozása Romológiai ismeretek a köznevelésben – módszertani megközelítések

Kulcsszavak: nemzetiségi oktatás, reziliencia, magántörténelem, mélységelvűség, kooperatív tanulásszervezés

Az előadás Cziffra György zongoraművész rendkívül izgalmas 20. századi életútjának két lehetséges, nem kizárólag nemzetiségi oktatásban megvalósuló tanórai feldolgozására ad javaslatot. Egy többféle tantárgyhoz (népismeret, ének-zene, történelem, osztályfőnöki óra) kapcsolható, illetve egy történelemtantárgy specifikus tervezetet mutat be. Előbbi Cziffra reziliens (CEGLÉDI, 2012: 88-97.) élettörténetét bemutatva a diákok személyiségének – s egymás történeteinek megismerésén keresztül a közösség – fejlesztését tűzi ki célul. Utóbbi pedig a mélységelvű tananyagelrendezés portré módszerét (KNAUSZ, 2001: 43-50.) alkalmazva a személyes történelemtanulást igyekszik elősegíteni, előtérbe helyezve a magántörténeti elbeszélést (GYÁNI, 1997: 94-100.).

Mindkét óravázlat az RJR-modellt (BÁRDOSSY et al., 2002: 172-177.) követve épül fel, s a kooperatív tanulásszervezés struktúráit (ARATÓ-VARGA, 2008: 15-17.) alkalmazza. A tananyag bázisát Cziffra „Ágyúk és virágok” című önéletírása adja, de a történelemtantárgyhoz készült javaslatban szerepelnek még egyéb sajtó, visszaemlékezés és videóinterjú részletek. A tantárgyspecifikus tervezet az IWitness weboldal tananyagaihoz hasonlóan a kutatásalapú tanulásszervezés (KOJANITZ, 2021: 43-61.) módszertanát követi. A mikrotörténelem célrendszerét (SZIJÁRTÓ, 2014: 17.) alkalmazva az életút fordulópontjait egy-egy történelmi jelenséghez kötve, „nagy történelmi kérdésekre” keresi a választ.

Irodalom:

ARATÓ Ferenc – VARGA Aranka (2008): Együtt-tanulók kézikönyve. Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság, Budapest.

BÁRDOSSY Ildikó – DUDÁS Margit – PETHŐNÉ NAGY Csilla – PRISKINNÉ RIZNER Erika (2002): A kritikai gondolkodás fejlesztése – az interaktív és reflektív tanulás lehetőségei. Tanulási segédlet pedagógusok és pedagógusjelöltek számára a saját élményű tanuláshoz. Pécsi Tudományegyetem, Pécs – Budapest.

CEGLÉDI Tímea (2012): Reziliens életutak, avagy A hátrányok ellenére sikeresen kibontakozó iskolai karrier. Szociológiai Szemle, 22, 2. szám. 85–110.

GYÁNI Gábor (1997): Mit várhat az iskola a szkeptikus történetírástól? Új Pedagógiai Szemle 47, 4.szám. 94-100.

KNAUSZ Imre (2001): A tananyag újragondolása. In: Knausz Imre (szerk.): Az évszámokon innen és túl... – Megújuló történelemtanítás. Műszaki Könyvkiadó, Budapest. 43-50.

KOJANITZ László (2021): A kérdésorientált (inquiry based) történelemtanítás összekapcsolása az IKT adta lehetőségekkel. In: Kojanitz László: A történelmi gondolkodás fejlesztése – Válogatott tanulmányok. Belvedere Meridionale, Szeged. 43-61.

SZIJÁRTÓ M. István (2014): A történész mikroszkópja. A mikrotörténelem elmélete és gyakorlata. Mikrotörténelem 7. L'Harmattan Kiadó, Budapest.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsezet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Dupcsik Csaba

egyetemi docens, tudományos főmunkatárs
KRE, HUN-REN TK

A cigányzenész karaktere az élclapokban: A kiegyezéstől a szocializmus koráig

Kulcsszavak: romák/cigányok; diskurzus-elemzés; etnikai sztereotípiák; elismerés (*recognition*)

„Nevetésünk mindig egy csoport nevetése... a komikus hatások [gyakran]... egy sajátos társadalom szokásaiban és eszmevilágában gyökereznek” – írja Henri Bergson, klasszikus *A nevetés* című művében. Úgy is fogalmazhatunk, hogy egy vicc vagy egy karikatúra értelmezéséhez nélkülözhetetlen a környező társadalom és diskurzusok beható ismerete. Sőt: ez a kontextushatás olyan erős, hogy egy-egy „hivatalosan” humoros megnyilatkozás – bizonyos társadalmak bizonyos korszakaiban – akár sértéssé, stigmatizálássá, támadássá válhat.

A nem sértő nevetetés és az egyértelmű, tehát az előítéletes vagy nyíltan politikai célú gúnyolódás végletei között széles sáv húzódik, melyben a komikusnak szánt megnyilatkozások értelmezése vitathatóvá válhat, gyakran vitatottá vált. A roma/cigány karaktert ábrázoló karikatúrák – vagy amelyek nem-romaként ismert személyeket jelenítettek meg „cigányként” – gyakran kerülnek ebbe a sávba. Az 1918 előtti soknemzetiségű, multikulturális Magyarországon, az akkor népszerű élclapokban *valamennyi* etnikum/kisebbség rendszeresen megjelent komikus formában is – elismerés-politikai nézőpontjából azonban ezeket is lehet sérelemként értelmezni.

További csavar a történetben, hogy tervezett előadás alapjául szolgáló írás a cigányzenész karakterét állítja középpontba, amelyhez gyakran még az előítéletesek is pozitív asszociációkat kapcsolnak.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsezet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Szokolszky Ágnes

Szegedi Tudományegyetem

Cigánymuzsikus lét Magyarországon történeti távlatban, egy primásdinasztia családtörténetén keresztül

Az előadás a magyarországi „kávéházi” cigánymuzsikus réteg több évszázados történetét tekinti át egy híres primásdinasztia családtörténetén keresztül. A Déki Lakatos Sándorral készült mintegy 40 órás interjúfolyam szolgál kiindulópontul a Monarchia világtól induló, majd a Horthy- Rákosi- és Kádár korszakokon átívelő, a rendszerváltást és a jelen helyzetet is magában foglaló áttekintéshez. A családtörténet általánosítható érvennyel jeleníti meg ennek a több korszakon át sikeresen integrálódott rétegnek a magyar kultúrához és történelemhez szervesen kapcsolódó történetét. Az előadás röviden kitér azokra a tényezőkre is, amelyek a rendszerváltást követően – úgy tűnik véglegesen - elvezettek ennek a kultúrának a megroppanásáig. A konklúzió hangsúlyozza annak a fontosságát, hogy feltárjuk és megismerjük a magyar cigányzene történelmi korokon átívelő történetét, maradandó értékeit pedig beépítsük a magyar kultúráról és a magyar cigányságról alkotott képünkbe.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcselet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Hajnóczky Tamás

tudományos főmunkatárs, rektori megbízott

Veszprémi Érseki Főiskola, Károli Gáspár Református Egyetem

Cigány identitások a múltban a roma hangok tükrében Romungrók versus „igazi romák”

Kulcsszavak: identitás, roma hangok, történeti források, romungrók, cigányzenészek

A 19. század végétől a második világháború kitöréséig terjedő időszakban, Magyarországon a cigányságnak három főbb nyelvi csoportját lehetett megkülönböztetni: a magyar cigányokat (romungrókat), a beásokat és az oláh cigányokat. A magyarországi cigányság nem elszigetelten élt a nem cigány lakosság között, az integrációs, valamint a nyelvi és etnikai asszimilációs folyamatok rendkívül széles skálán mozogtak, amely számos identitás mintázatot hozott létre. Kulturális, strukturális és gazdasági okok miatt döntően a romungrók csoportjába tartozó cigányzenészekről maradtak fenn történeti források. Esetükben lehetővé vált a „roma hangok” megszólaltatása, az ágencia vizsgálata és az identitásuk mélyrehatóbb feltárása is. A cigánymuzikusok identitása a cigányságuk, a foglalkozásuk és magyarsághoz való kötődésük koordinátái mentén alakult. A vizsgált korszakban a cigánymuzikusok identitása nem számított statikusnak; dinamikusan változott, dialektus viszonyban állt a nagypolitikai eseményekkel és a társadalmi változásokkal egyaránt. Ezzel párhuzamosan, ugyan jóval kisebb mértékben, de a 'cigány nemzetnek' a gondolata is megjelent köreikben, sőt a határokon átívelő transznacionális roma identitásra utaló kezdeményezések is felmerültek. A cigányzenészek identitásának a részét képezte az áldozatiság, azonban az nem a magyarok általi üldöztetésre és elnyomásra vezeték vissza, hanem a trianoni békediktátumra és a külföldről betörő új zenei irányzatra, a jazzre.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

György Eszter

egyetemi adjunktus

ELTE BTK Történeti Intézet Atelier Interdiszciplináris Történeti Tanszék

A balatonszemesi cigánytáborok története (1987–2002)

Kulcsszavak: roma emancipáció, táboroztatás, roma kulturális örökség, roma kulturális-folklór mozgalom

Bölcső, forradalom, alternatív pedagógia alkalmazása annak magyarországi megjelenése előtt, az első nagy dózis roma identitásból, cigányságból, ami a legtöbb résztvevőnek a mai napig hatással van az életére.

Hasonló hívószavakkal lehetne leírni az előadásban bemutatandó balatonszemesi cigány táborok jelentőségét. A kutatás az 1980-as évek közepén a Fővárosi Tanács, később Fővárosi Önkormányzat égisze alatt működő CSZMMK által szervezett balatonszemesi cigánytáborok történetét mutatja be, amely a 80-as évekre kibontakozó roma polgárjogi és kulturális-folklór mozgalom leágazásaként, a rendszerváltás következtében megnyíló lehetőségek terében olyan, majdnem két évtizeden át tartó eseménysorozattá, illetve közeggé vált, melyek jelentősége túlmutat magán a táboron, mint helyszínen és nyári programon. Hipotézisem szerint a balatonszemesi táborok az elmúlt évtizedekben felnövő fővárosi roma generációk számára alapvető fontosságú szocializációs és identitásformáló közeget jelentettek. Azt állíthatjuk, hogy a ma romaügyben dolgozó, roma kultúrához, politikához tág értelemben kapcsolódó személyek nagyrésze táborozott Szemesen. A táborban kapott élmény- és tudásanyag, illetve az ott működő módszertan és pedagógia elsődleges hatással van mai működésükre is, sok esetben pedig egyértelműen kimutatható a tábor öröksége munkájuk szemléletében, eszköztárában. A szemesi táborok hatása, öröksége informális módon elterjedt, szerteágazott zenekarok, civil-emberjogi egyesületek, tanodák körében; a ma aktív roma értelmiségi generációk számára evidens és elvitathatatlan. Ezzel szemben a többségi társadalom, illetve az olyan releváns szakterületek számára, mint a táborok és táboroztatás szakirodalma vagy az alternatív pedagógia tudományága, nagyrészt ismeretlen vakfolt, az egyfajta előképnek tekinthető, ugyancsak Rákospalotáról indult Rom Som cigányklubhoz és mozgalomhoz hasonlóan.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Orsós Zoltán

jogász

Fővárosi Önkormányzat

Roma nemzetiségi önkormányzatok jogi útvesztője

Kulcsszavak: önkormányzat, roma, képviselet, alkotmányjog, választás

A helyi kisebbségi önkormányzati rendszer közel 30 éve reprezentálja jogilag a nemzetiségi kulturális autonómia kereteinek megteremtését. A nemzetiségek alkotmányban rögzített jogainak képviselete kiemelt szerepet tölt be a politikai arénában, amelyre számos megoldási javaslat és szemlélet létezik, azonban még mindig nincs egy egységes átfogó intézményi rendszer, amely valódi lehetőséget biztosítana a kisebbségek érdekeinek képviseletére. Előadásomban a kisebbségi önkormányzatok három évtizedes tapasztalatait értékelem kifejezetten a roma közösség szempontjából. Bemutatom a jogi szabályozás kialakulásának történeti hátterét, valamint feltárom a tényleges működés gyakorlati tapasztalatait. Vizionálni kívánom a 2024-es roma nemzetiségi önkormányzati választás lehetőségeit kiemelt figyelmet fordítva az önkormányzatok szerepére a roma nemzetiségek politikai és társadalmi részvételének előmozdításában.

Jelen előadás célja, hogy feltérképezze és elemezze a roma közösség érdekképviseletét érintő hiányt a mai Magyarországon, mivel a romák - amely a társadalmi sokszínűség egyik fontos részét alkotja - komoly kihívással állnak szemben, valamint az érdekképviseleti struktúrák és mechanizmusok minimálisra redukálódtak, és a jogi szabályozás sem biztosít teljeskörű támogatást az érintett csoportnak.

Az előadás második felében vizsgálom a roma kisebbségi önkormányzatok fejlődését és működését, kiemelt figyelmet fordítva a hatályos és a korábbi szabályozás problematikus kérdéseire.

A harmadik és egyben az utolsó részben az elmúlt 10 évnyi gyakorlat alapján ismertetem a cigány kisebbségi önkormányzatok szerepét a helyi politikai közéletben, valamint fontosnak tartom vizionálni a 2024-es roma nemzetiségi önkormányzati választások dilemmáit, mivel a legnagyobb problémával küzdő nemzetiségi csoport tagjai politikai és jogi támogatás nélkül maradhatnak a jövőben, amely az érdekvédelem teljes ellehetetlenítését eredményezheti.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Timár Balázs

tudományos segédmunkatárs

HUN-REN TK Jogtudományi Intézet

Láthatatlan kisebbség – el nem ismert nemzetiség - A cigányság helyzete a történeti alkotmány keretei közt

Az előadás egy viszonylag egyszerű kérdést jár körbe: miként helyezhető el a homogénnek vett cigányság a magyar történeti alkotmány nemzetiségi viszonyrendszerében. A vizsgált korszak az 1867 és 1949 közötti időszakot öleli fel, de kitekintést nyújt az első és második köztársaság, valamint a proletárdiktatúra időszakára is. Utóbbi releváns azért is, mert Magyarországon először ekkor merült fel a nemzetiségi tagozódás feloldása a proletár internacionalizmus lombikjában.

A főbb csomópontok a homogén cigányság mítosza, melynek keretében még a Horthy-korban is egységes nemzetiségnek tekintették a magyarországi cigány közösségeket, ignorálva az eltérő kultúrájukat és nyelvüket. A korszak vizsgálatát nehezíti, hogy gyakorlatilag nem volt két egymást követő népszámlálás, mely a nemzetiségi kérdéseket azonos szempontok mentén vizsgálta volna.

A tényleges dualista berendezkedés idejéről mindössze két mérföldkőnek tekinthető év jelölhető ki, az egyik az 1873. évi ún. „cigányösszeírás”, mely a maga tökéletlenségével kívánt egyfajta láttelepet adni a hazai – továbbra is egységesnek kezelt – cigányság lélekszámáról, körülményeiről és iskolázottságáról. A másik időpont 1868, amikor is az egységes magyar nemzet deklarációja megtörtént, s a soron következő népszámlálásokkor a cigányság csupán az „egyéb” nemzetiségek közé kerülhetett.

Különös vizsgálati kérdést jelent az is, hogy a dualizmust megelőzően megindult, ám ekkor új lendületet kapott nemzeti ébredések miként hatottak egy olyan, nagy lélekszámú nemzetiségre, melynek nem volt „anyaországa”, sem olyan értelmisége, mely a jogalkotás legmagasabb szintjén tudta volna érvényesíteni a nemzetépítési igényeket. Tény ugyanakkor, hogy a cigány nemzetépítés ebben a korszakban is új lendületet kapott, elsődlegesen József főhercegnek köszönhetően.

Vizsgálva a történeti alkotmány nemzetiség-képét, feltehető a kérdés, hogy ha a cigányság a Magyar Királyságban nem nemzetiség, akkor mi, hiszen a többségi – magyar – társadalomtól való elkülönülést példázza a már említett „cigányösszeírás” is.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Szalai Andrea

tudományos munkatárs

HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont

Romani interakciós rítusok az online térben

Kulcsszavak: online kommunikáció, gyakorlatközösség, kapcsolati rítus, romani nyelvhasználat, nyelvi tervezés

A pandémia idején világszerte megfigyelhető volt a vallásos diskurzusok megélénkülése. Miután a WHO világjárványnak nyilvánította a COVID-19-járványt, az „ima”, „COVID-ima” keresőszó előfordulása minden korábbinál gyakoribb volt a Google-keresések között (BENTZEN, 2021), és a kormányok kríziskommunikációjában is megjelentek a vallás morális tekintélyére hivatkozó diskurzusok (WODAK 2021). A bizonytalanság és az izoláció a járvány által erősen érintett gábor roma közösségekben is felerősítette a transzcendenshez fordulás igényét. Ez hívta életre a közösségi médiában az élő közvetítésben zajló online ima (lajvo manglimo) gyakorlatát, amely egyszerre a szakralitáshoz fordulás és a társadalmi szolidaritás megerősítésének rítusa. Az online ima olyan multimodális, etnicizált kapcsolati rítussá vált (KÁDÁR, 2017), amely nagyrészt romani nyelven zajlott és a résztvevői is romák. Az imában való részvétel révén a résztvevők transzlokális, sőt, transznacionális gyakorlatközössége jött létre. Az előadás a rítus szerkezetét, funkcióját, intézményesülését és nyelvhasználatra gyakorolt hatását vizsgálja, „netnográfiai” terepmunka (FOTTA–GAY Y BLASCO, 2024) során gyűjtött adatok segítségével.

HIVATKOZÁSOK

BENTZEN, S. B. (2021): In crisis, we pray: Religiosity and the COVID-19 pandemic. *Journal of Economic Behavior & Organization* 192:501–543

FOTTA, M. – P. GAY Y BLASCO (szerk.) (2024): *Ethnographic Methods in Gypsy, Roma and Traveller Research. Lessons from a Time of Crisis*. Bristol University Press.

KÁDÁR Z. D. (2017): *Politeness, Impoliteness and Ritual: Maintaining the Moral Order in Interpersonal Interaction*. Cambridge UP, Cambridge

WODAK, R. (2021): Crisis communication and crisis management during COVID-19. *Global Discourse* 11 (3): 329-353.

A kutatást az NKFI 129378 számú projektje támogatta.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Mohácsi-Fekete Katalin

Egyetemi hallgató

Debreceni Egyetem Szociológiai és Szociálpolitikai Tanszék Szociálpolitika mesterszak

A roma nők életút változása

Kulcsszavak: roma nők, Váncsod, családban betöltött szerep, roma nők jövőképe

A roma nők helyzete különösképpen fontos társadalmi problémákat tár fel. A roma nők munkavállalása nem csak a szegregáció, hanem az alacsony iskolai végzettség is hozzájárul a munkaerőpiaci helyzetükhöz. Az alacsony iskolai végzettséggel rendelkező roma nők munkaerőpiaci helyzete, elhelyezkedése és megélhetése gyakran akadályokba ütközik. Neményi (1998) szerint, az egészségügyben dolgozók, nincsenek felkészülve, az iskolázatlanabb, szegényebb emberekkel, az ebbe a kategóriába tartozó roma nőkkel való kommunikációra. A roma nők helyzetének kérdései az utóbbi két évtizedben egyre inkább előtérbe kerülő kérdés. Kutatásunk célja a Váncsod településen élő roma nők életút változásainak vizsgálata. Választ kerestünk arra, hogy milyen szerepe van ezeknek a nőknek napjainkban a családban, illetve hogyan gondolkodnak a családról, párkapcsolatról, tanulásról és a munkaerő-piaci elhelyezkedéseikről. E négy nagy terület mellett fontosnak ítéltük azt is, hogy az egykori és a jelenleg meglévő hagyományaik miként befolyásolják mindennapi életüket. N=17 roma nővel készítettünk félig strukturált interjút, akikhez hólabda módszerrel jutottunk el. Az interjú adatfelvételből a négy említett területen kívül a roma nők jövőképe is kirajzolódott, hogy nehéz életkörülményeik, gyermekkoruk és párkapcsolati problémáik ellenére sorsukba nem nyugodtak bele, jövőt terveznek.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Horváth Gergely

Egyetemi tanársegéd
PTE BTK NTI

Szemelvények a Wlislocki Henrik Szakkollégium tudományos műhelyének nevelésszociológia fókuszú kutatásaiból

szimpózium

Szimpóziumunk a Wlislocki Henrik Szakkollégium (WHSZ) hallgatói körében született legfrissebb kutatási eredményeit, folyamatban lévő kutatásait mutatja be. A WHSZ hallgatói műhelyében a kutatócsoportokban megvalósuló vizsgálatok mellett évről évre helyet kapnak az egyéni kutatói érdeklődésre alapuló munkák: szimpóziumunk négy előadása olyan egyéni kutatások alapján készült, amelyek hallgatóink önálló munkái. Az előadásokban közös, hogy a nevelés és oktatás színtereit vizsgálják, a nevelésszociológia problémafelvetéseihez illeszkedve. Első előadónk, Hajdu Noémi (PhD. hallgató, PTE BTK „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola) előadásában bemutatja a PRISMA szisztematikus irodalomlemezési módszeren alapuló kutatását, amelyben a Magyarországon megjelent (1990-2023), a kulcsszavas keresésre (a „cigány” és/vagy „roma”, vagy a „hátrányos helyzet” kifejezések) találatot adó folyóirat tanulmányokat elemzi. A szimpózium második előadásában Bodnár Barbara Anita (PTE BTK Neveléstudomány, MA hallgató) mutatja be vizsgálatát, amelyben egy kisiskola esetét ismerhetjük meg a szülői iskolaválasztási stratégiák oldaláról: az előadó empirikus adatfelvételének segítségével mutatja be elemzésének tárgyát. Balogh Zoltán Ábel (PTE BTK Neveléstudomány, MA hallgató) prezentációjában kutatás közbeni jelentést tesz zajló vizsgálatáról, amelyet a fekete pedagógia témakörében végez – tervezett módszertana alapján a pedagógusok nézőpontjait tárja fel. Miklós Dominika (PTE BTK Neveléstudomány, MA hallgató) a hátrányos helyzetű diákok és példaképek kapcsolatát mutatja be kutatási folyamat közbeni prezentációjában. Az előadásokban közös a neveléstudományi, nevelésszociológiai fókusz, a szimpózium különlegessége, hogy előadóink más-más perspektívában közelítik meg az oktatás és nevelés témaköreit. A szimpózium mind a tudományos diskurzus bemutatását, mind az oktatáshoz köthető szülői-családi, pedagógusi attitűdöket feltárja, s kitér a nem formális nevelés sajátosságaira is. Előadásaink által megismerhetővé válik a WHSZ tudományos műhelye és neveléstudományi érintettsége.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Hajdu Noémi

PhD. hallgató,

PTE BTK „Oktatás és Társadalom” Neveléstudományi Doktori Iskola, Wlislócki Henrik Szakkollégium

Részeredmények egy szisztematikus irodalomáttekintésből:

a „cigány/roma” és a „hátrányos helyzet” kulcsszavak reprezentációja magyarországi neveléstudományi folyóiratokban 1990 és 2023 között

Kulcsszavak: cigány, roma, hátrányos helyzet

Előadásomban egy, a PRISMA módszerrel készült szisztematikus irodalomáttekintés részeredményeit mutatom be. Az irodalomfeltárás során a MATARKA EPA keresőszoftverével kutattam fel olyan 1990 és 2023 között íródott folyóiratcikkeket, melyek szövegében fellelhető a „cigány” és/vagy „roma” vagy a „hátrányos helyzet” kifejezések. Célom olyan tanulmányok szisztematikus feldolgozása, melyek a hátrányos helyzetű, cigány/roma gyermekek általános iskolai oktatás-neveléséhez kapcsolódnak. A kétfajta kifejezésre keresés összesen 561 cikket eredményezett, melyek közel háromnegyede a roma/cigány kulcsszavakhoz köthető. A szűrés első lépése 136-ra szűkítette a potenciálisan feldolgozandó tanulmányok számát. Ebben a szakaszban elsősorban olyan cikkek estek ki, melyek nem lektorált folyóiratban jelentek meg vagy módszertanilag nem feleltek meg a tudományos írásmű elvárásainak. Az olyan szakmódszertani lapokban megjelent cikkeket is kizártam, melyek nem az általános iskolai oktatásra fókuszálnak (pl. Óvodai Nevelés). A következő lépésben az így fennmaradó tanulmányokat aszerint válogattam ki, hogy azok milyen témára fókuszálnak. Így kizárásra kerültek többek között az óvodai neveléssel, a középfokú oktatással vagy felsőoktatással foglalkozó tanulmányok. Az így bent maradt tanulmányok kerülnek részletes áttekintésre, feldolgozásra előadásomban.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Bodnár Barbara Anita

Egyetemi hallgató

PTE BTK, Neveléstudomány MA, Wlisslocki Henrik Szakkollégium

Szülői iskolaválasztási motivációk vizsgálata egy kistéleplési iskolában – A kutatás részeredményei

Kulcsszavak: szülői iskolaválasztási motivációk, racionális döntésméletek, kisiskola, kistéleplés

A szülők döntésméchanizmusait többféle tényező befolyásolja gyermekeik beiskolázása során, mind a saját anyagi és kulturális erőforrásaik (Walker & Clark, 2010), mind az intézményi sajátosságok (Fejes et al., 2021; Győri & Czakó, 2017), továbbá a pedagógusok kompetenciái (Garbaczné & Szűcsné, 2017). Korábbi kutatásunk egy 2021-ben újraindult kistéleplés iskolájára fókuszált, melyben feltártuk az újraindítás körülményeit és aktorait (Bodnár, 2023), az iskola működésének mélyebb megértéséhez azonban szükségesnek láttuk, hogy megvizsgáljuk a szülők iskolaválasztási motivációit egy újabb kutatás keretein belül. Kutatásunk adatfelvétele 2023 novembere és 2024 januárja között zajlott, mely során kérdőíves vizsgálatot végeztünk (online) az iskolába járó gyermekek szülei körében (N=39). Vizsgálatunk kutatói kérdéseit, valamint elméleti alapját a Racionális Döntésméletek (RDE) (Tódor, 2020) alkották. Kutatói kérdéseink abból indultak ki, hogy milyen tényezők befolyásolják a szülők iskolaválasztással kapcsolatos döntésméchanizmusait periférikus és marginalizált településeken (K1), valamint milyen döntésméleti alapelvek fedik le a szülők iskolaválasztását (K2). A mintavétel során összesen 15 fő válasza érkezett vissza (n=15), így az alacsony elemszámú mintánkra tekintettel részeredményeket tudunk csak ismertetni. Mennyiségi adataink elemzése során megállapítottuk, hogy a kapott részeredményeink illeszkednek korábbi kutatások eredményeihez. A kapott (rész)eredményeink egybecsengést mutatnak Garbaczné és Szűcsné (2021) beigazolódott hipotézisével, miszerint a szülők iskolaválasztása során szignifikáns tényező a pedagógusok felkészültsége, a pedagógus és a szülők közötti jó kapcsolat, valamint az osztálytermi klíma. A meglévő kvantitatív adataink alapján továbbá az individualitás és az egyéni döntés alapelve érhető tetten a szülők motivációiban, míg korlátozottság, kényszer elve (Tódor, 2020) alacsony számban vehető észre.

Hivatkozott irodalom

- Bodnár, B. A. (2023). Egy falusi kisiskola újraindításának körülményei másfél évnyi munkafolyamat eredménye alapján. In Trendl, F. & Varga, A. (Eds.), *Körkép VI. A Wlisslocki Henrik Szakkollégium hallgatóinak írásai* (pp. 11-23). Pécsi Tudományegyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar, Neveléstudományi Intézet.
- Fejes, J. B., Bugyi, A., Szűcs, N. & Tóth, E. (2021). Szülői preferenciák és tapasztalatok az általános iskola választásával összefüggésben. *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, 10(4), 26–49.
- Garbaczné O., A. & Szűcsné H., E. (2021). Az iskola színvonala, eredményessége, vonzereje. In Falus, I. & Szűcs, I. (Eds.) *A gyakorlótól a szakmai fejlesztő iskoláig* (pp. 115-156). Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Líceum Kiadó.
- Győri, Á. & Czakó, Á. (2017). A középfokú szakmai továbbtanulást befolyásoló tényezők. A szakma- és iskolaválasztás társadalmi különbségei a Dél-Alföldön. Nincs folyóiratra vonatkozó adat. https://socio.hu/uploads/files/2017_4/26_gyori_czako.pdf
- Tódor, I. (2020). *Az iskolaválasztás döntésméchanizmusai. Székelyföldi középiskolások szektorközi metszetben*. Doktori (PhD) értekezés. Kézirat. Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola.
- Walker, M. & Clark, G. (2010). Parental choice and the rural primary school: Lifestyle, locality and loyalty. *Journal of Rural Studies*, 26, 241-249.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Balogh Zoltán Ábel

Egyetemi hallgató

PTE BTK Neveléstudomány, MA, Wlisslocki Henrik Szakkollégium

A fekete pedagógia alapú személyiségprofil-alkotás

Kulcsszavak: személyiségprofil, fekete pedagógia, tanári bántalmazás

Az előadásban kutatásom jelenlegi eredményeit fogom részletesen bemutatni. A bántalmazás (bullying) iskolai kontextusát tekintve az figyelhető meg, hogy a kutatások a kortárs bántalmazást (peer bullying) térképezik fel a legtöbbször. Azonban kutatásomban a problémakör egy meglehetősen alulkutatott aspektusát, mégpedig a tanár részéről történő bántalmazást teszem a figyelem középpontjába. A jelenség feltárásához, és a jobb megismerés érdekében gyakorló pedagógusokkal (n=36) fogok félig strukturált interjúkat készíteni, amely során személyes történeteikre, élményeikre, percepcióikra alapozva létrehozok egy az ún. személyiségprofil, amely tartalmaz minden olyan lényeges információt, amely jellemzi a bántalmazó tanárokat, ezáltal segítve ezen viselkedés felismerését, megértését és nem utolsósorban a megküzdési stratégiák kialakítását is.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcselet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Miklós Dominika

Egyetemi hallgató

PTE BTK, Neveléstudomány MA, Wlisslocki Henrik Szakkollégium

Példaképek szerepe a tanulás iránti motivációban a hátrányos helyzetű tanulók körében

Kulcsszavak: példakép, tanulási motiváció, hátrányos helyzet

A diákok cselekvéseit gyakran befolyásolják az általuk példaként követett emberek, azonban nem kísérik figyelemmel, hogy ezen példaképek a tanulás iránti motivációjukban milyen mértékben bírnak befolyásoló hatással. A hátrányos helyzetű tanulók rengeteg kihívással néznek szembe szociális, kognitív és mentális szempontból, melyből kifolyólag folyamatos motiválásra van szükségük annak érdekében, hogy elérjék tanulással kapcsolatos céljaikat, melyben a példaképek képesek segítséget nyújtani, azonban ezen motiváló hatás felmérése nem valósul meg. A tanulás iránti motivációt általában a képességek, készségek, magatartás, viselkedés és a pedagógussal, illetve kortársakkal való kapcsolat mentén mérjük. Kutatásom során a példaképek befolyásoló hatását mérem fel a tanulási motivációban, a tanulói cselekvésben és eredményességben, a hátrányok, nehézségek leküzdésében, valamint a reziliencia kialakulásában. Ezen tényezők vizsgálata kérdőív által valósul meg gimnáziumi tanulók körében. A diákok válaszainak elemzésére kvalitatív és kvantitatív módszerek alkalmazása által kerül sor. Kutatásom célja a hátrányos helyzetű tanulók körében megvalósuló reziliencia feltételeinek feltárása, amely segítségül szolgálhat az empowerment megvalósulásában és az inkluzívabb tanulási környezet megteremtésében.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Borbándi Bálint

Egyetemi hallgató

Pécsi Tudományegyetem Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar

A cigányok, romák reprezentációja napjaink középiskolai történelemtankönyveiben – tananyagelemzés

Kulcsszavak: cigány/roma nemzetiség, tananyagelemzés, történelem, tanítás

A köznevelésben – alsó- és középfokon – tanuló diákok oktatását-nevelését napról napra végző pedagógusok mellett rendkívül fontos szerepe van a tankönyveknek. A tankönyvek feladata többek között az ismeretközvetítés és a képességfejlesztés; valamint tudományos (korrekt ismereteket, értéket, kultúrát ad át), pedagógiai (feldolgozási módszereivel hat a tanuló személyiségére, szemléletformáló hatású) és intézményi funkciót is betölt (a köznevelési rendszer művelődési anyagát, nevelési céljait, követelményeit közvetíti az iskolákban) (BOZSIK, 2015). Ezáltal a tankönyvek hatása széleskörű és ebből következőleg óriási felelősség eldönteni, hogy milyen cigány képet jelenítsenek meg ezek a taneszközök. Kutatásomban megvizsgálom, hogy a jelenleg érvényes Nemzeti alaptanterv (NAT 2020), az erre épülő történelem-kerettanterv, valamint az ezeken a tartalomszabályozó dokumentumokon alapuló középiskolai történelemtankönyvek milyen témakörökben/témákban, milyen mennyiségben és minőségben foglalkoznak a legnagyobb magyarországi nemzetiséggel, a cigánysággal. Vizsgálatom módszere az Oktatási Hivatal által 2021-2023-ban kiadott középiskolai történelemtankönyvek kvantitatív és kvalitatív szempontú dokumentumelemzése. Kutatásom célja feltárni, hogy az elemzett tananyagfordozók melyik történelmi korszakokban, milyen témákkal kapcsolatban említik meg a cigányságot; továbbá, hogy mekkora mennyiségű és milyen minőségű ismeretre tehetnek szert általuk a középiskolákban tanuló diákok.

ELSŐDLEGES FORRÁSOK:

Tantervek

KERETTANTERV (NAT 2020) – 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelete a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról megnevezésű jogszabály alapján készült. Kerettanterv a gimnáziumok 9-12. évfolyama számára. Történelem 9-12. évfolyam.

NAT 2020 – 5/2020. (I. 31.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet módosításáról. Magyar Közlöny, 2020. évi 17. szám.

Elemzett tankönyvek

SZÁRAY Miklós (tananyagfejl.) (2021): Történelem tankönyv 10. 1. kiadás, Oktatási Hivatal, Budapest.

SZÁRAY Miklós (tananyagfejl.) (2023): Történelem 11. a középiskolák számára. 1. kiadás, Oktatási Hivatal, Budapest.

SZÁRAY Miklós (tananyagfejl.) (2023): Történelem 12. a középiskolák számára. 1. kiadás, Oktatási Hivatal, Budapest.

SZAKIRODALOM

BALÁZS Anna – MENESI Luca – HORVÁTH Balázs – VARGA Krisztina (2014): Fekete pont 2014. A cigányság reprezentációja az általános- és középiskolai tankönyvekben. https://issuu.com/monitornyitottmuhely/docs/monitor_fekete_pont_2014_tank_nyvk [2024.03.12.]

BINDER Máttyás – PÁLOS Dóra (2016): Romák a kerettantervekben és a kísérleti tankönyvekben. Tanulmányok,

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

- elemzések, ajánlások. Budapest – Piliscsaba. <https://adoc.pub/romak-a-kerettantervekben-es-a-kiserleti-tanknyvekben-tanulm.html> [2024.03.10.]
- BOGDÁN Péter (2014): MONITOR Live – Egy kritikai műhely állásfoglalása és javaslatai a romák tankönyvi megjelenéséről. Új Pedagógiai Szemle, 64. évfolyam, 9-10. szám. 84-88. <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/egy-kritikai-muhely-allasfoglalasa-es-javaslatai-a-romak-tankonyvi> [2024.03.11.]
- BORBÁNDI Bálint – RÁNICS Dániel (2023): A cigányság reprezentációja a középiskolai történelemtankönyvekben – tananyagkritika. In: Rosenberg Mátyás (szerk.): Gypsy Studies 48. 11. Romológus konferencia tanulmánykötete. PTE BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Pécs. 9-22.
- BOZSIK Viola (2015): Együtt méltósággal. Romák/cigányok jelenléte a hazai tankönyvekben. Új Pedagógiai Szemle, 65. évfolyam, 11-12. szám. 127-140. https://epa.oszk.hu/00000/00035/00173/pdf/EPA00035_upsz_2015_11-12.pdf [2024.03.14.]
- ORSÓS Anna (2016): Ami a tankönyvben meg van írva... In: Cserti Csapó Tibor (szerk.): Horizontok és dialógusok 2016. V. Romológus konferencia. Tanulmánykötet. Pécsi Tudományegyetem BTK NTI Romológia és Nevelésszociológia Tanszék, Pécs. 9-27.
- TERESTYÉNI Tamás (2004): Fekete pont. A középiskolai történelem- és társadalomismeret-tankönyvek romákkal kapcsolatos tartalmi. Beszélő, 9. évfolyam, 5. szám. <http://beszelo.c3.hu/cikkek/fekete-pont> [2024.03.10.]
- TERESTYÉNI Tamás (2005): Középiskolai tankönyvek etnikai tartalmi. In: Neményi Mária – Szalai Júlia (szerk.): Kisebbségek kisebbsége. A magyarországi cigányok emberi és politikai jogai. Új Mandátum, Budapest. 283-315.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcselet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Mohácsi-Szverle Szandra¹⁸ – Szarvák Tibor¹⁹

A korai iskolaelhagyás okainak feltárása általános iskolás tanulók körében

Kulcsszavak: iskolaelhagyás, roma/cigány gyerekek, szülői támogatás, iskolai környezet

A korai iskolaelhagyás napjainkban a világ egyik legnagyobb problémájával nőtte ki magát. Az UNESCO (2018) jelentése szerint, világszerte 26 millió azoknak a száma, akik csak általános iskolai végzettséggel rendelkeznek. Boualaphet&Goto (2020) az alapkú iskolai végzettség növelésének kulcsa, ha megismerjük azokat az okokat, amelyek a korai iskolaelhagyáshoz vezetnek. Kutatásunkba 16 általános iskola 741 olyan főként hátrányos és halmozottan hátrányos helyzetű tanulója volt bevonva, akik veszélyeztetettek a korai iskolaelhagyással. Vizsgálatunkban Rumberger (1995) munkájában említett az iskolaelhagyás 3 szintjéhez kapcsolódó attitűdöket vizsgáltuk. A család, az iskola és a tanuló környezete elindíthatja a korai iskolaelhagyás folyamatát. Kérdőívünk Tomaszewszka-Pekala (2017) munkájának adaptációja, amely 39 állítást tartalmazott. Cronbach Alpha értéke 0,612. A szülőkre vonatkozó állítások közül pozitív összefüggést találtunk az elvárások és a gyermek tanulmányi előmenetele között $r=0,786$; illetve a szülők segítsége az iskolai feladatokban és a támogatás a szülők részéről $r=0,705$. Az iskolai környezetről már vegyes kép alakult ki. A pedagógusokkal való viszony és a pedagógusok segítsége között közepesen erős összefüggést találtunk $r=0,564$. Összességben elmondható, hogy jelen vizsgálatban a tanulók nagy többségét szülei támogatják, az iskolai és lakókörnyezet befolyásolja az iskolaelhagyást.

¹⁸ Debreceni Egyetem Humán Tudományok Doktori Iskola
Szociológia és Társadalompolitika Doktori Program

¹⁹ Debreceni Egyetem
Szociológiai és Szociálpolitikai Tanszék

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcselet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Csilleiné Mága Erika

módszertani szakértő

Aba-Novák Agóra Kulturális Központ

A szakmatanulás, mint a piramis csúcsa

A kutatás tárgya annak vizsgálata, hogy a szegregátumokban élő fiatalok számára miért az egyetlen továbbtanulási cél a szakképzésbe történő bejutás? Tény, hogy szakmunkástanuló az lesz, akit a kemény társadalmi determinánsok erre a területre sodornak. Értékorientációjukat, értékválasztásukat és szükségleteiket befolyásolja az a szociokulturális mező, melyben élnek. A cél a szolnoki szegregátumokban élő hátrányos helyzetű roma és nem roma fiatalok tanulási és továbbtanulási esélyeinek helyzetfeltárása. Az, hogy a közösségi összefogás, a megfelelően nyújtott segítségadás ad-e esélyt komolyabb továbbtanulási szándék kibontakoztatására.

Azért, hogy az elzárt közösségben élő fiatalok képesek legyenek kitörni abból a fizikai és szellemi gettóból, melybe a deprivációs helyzetük és a kölcsönösen létező előítélet bezárta őket. A közösségi házak feladatvállalása a művelődés, a tanulás, a továbbképzés és a szabadidő hasznos eltöltése programja megvalósításában a főként romák lakta szegregátumokban kiemelt jelentőséggel bír. Az itt élők hátrányos helyzetűek-halmazotlan hátrányos helyzetűek, többségében önkormányzati lakásokban élő roma és nem roma családok ugyan elfogadják a tanulás, a szakképzettség megszerzésének szükségességét, maguk azonban nem tesznek semmit ezen célok eléréseért. Ez a kvalitatív kutatás, a mélyinterjúk, kiscsoportos interjúk, a fókuszcsoportos interjúk alapján a szegregátumi lét miatt hiteles. Ennek során azt is vizsgálom, hogy a kapcsolatba kerülő gyerekek-családok tekintetében milyen mértékben jellemzi a továbbtanulási szándékot a hátrányos helyzet, a rossz szocio-ökonómiai státusz, a tanulás iránti óhaj és hatékonyság, a szülő-gyerek konfliktus, a munkanélküliség, az elhanyagoló szülői minta. A fő kérdés az, hogy miért természetes cél ezeknek a fiataloknak a szakképzésbe történő belépés, valamint a cél annak vizsgálata, hogy a szegregátumban működő Közösségi Ház képes-e felkelteni a fiatalokban a művelődés és a tanulás, a szabadidő értelmes eltöltése iránti igényt. A kutatás alapja az ÉAOP „Szolnok, Nyugati városrész szociális rehabilitációja” projekt keretében hatodik éve folytatott szakmai munka. A Szolnok, Tücsök úti Közösségi Házat vezettem, szakértőként-mentorként a másik három szolnoki szegregátum TOP pályázatokkal létrejött közösségi házak munkáját is segítve.

A célcsoport valamennyi telepen az ott élő családok, fiatalok és idősebbek. A kutatás a jelenleg is zajló ill. a már elkészült kérdőíves interjúk, a helyszíni felmérés és a személyes mélyinterjúk következtében összegzésként helyzetelemzést, az arra épülő szakmai javaslatot, valamint a tanulás iránti motiváció felkeltésének gyakorlat tapasztalatait összegzi. Ennek a kutatásnak egy szegmense az itteni fiatalok továbbtanulása vizsgálata, a szakképzés, mint egyetlen cél megértése. A teljes kutatás célja a hátrányos helyzetű, szegregátumokban élő emberek számára a társadalmi esélyteremtés, a tanulás/továbbtanulás segítése, a szabadidő hasznos eltöltése a Közösségi Ház/ak segítségével.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Vidák Gábor

doktorandusz

PTE-BTK OKTATÁS ÉS TÁRSADALOM NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

Részvételi filmes workshop hatásvizsgálata Istvándi településen

Kulcsszavak: hátrányos helyzet, felzárkózó települések, részvételi filmezés, közösségi programok, empowerment, mobilitás, kapcsolati tőke

Istvándi település Somogy-megye déli részén, 15-15 km-re Barcstól és Szigetvártól, Darány község szomszédságában helyezkedik el. A 2011-es népszámlálás során a lakosok száma 628 fő volt, ebből 95,5%-a magyarnak, 59,3% cigánynak, 0,2% görögnek, 0,3% horvátnak, 0,5% németnek mondta magát (KSH, 2011). A település lakosainak száma 2023 januárjában azonban már csak 506 fő volt, ebből 93,1 % vallotta magát magyarnak, és 69,6%-a vallotta magát cigány, azon belül beás cigánynak.²⁰ Az adatok jól tükrözik, hogy míg a település össznépessége jelentősen csökken, az önmagukat cigány/romának vallók száma pedig növekszik. A település szerepel 105/2015. (IV. 23.) Kormány rendelet által meghatározott hátrányos helyzetű települések, illetve a 1057/2021. (II. 19.) Kormány határozat „Felzárkózó települések” listáján.²¹ A Magyar Máltai Szeretetszolgálat 2021-ben indította a településen a Felzárkózó települések programot, melynek hatására elindult egy jelenlét alapú szociális munka, havonta 10-20 krízisesettel és 60-70 szociális munkához kapcsolódó esettel. A közösségi programok tekintetében a település vezetősége törekszik a fejlődésre, 2023 év végén egy civil szervezet által kezdeményezett „Részvételi filmes workshopot” tartottak a településen, hátrányos helyzetű fiatalok bevonásával. A programot a Megoldás a Biztonságra Alapítvány szervezésében az ELTE Média és Kommunikáció Tanszék hallgatói valósították meg egy háromnapos workshop keretében. Előadásunkban azt vizsgáljuk, hogy a részvételi filmes workshopnak milyen rövid és hosszútávú hatásai vannak a hátrányos helyzetű fiatalok, illetve a programot szervező egyetemi hallgatók számára. Azt feltételezzük, hogy a műhelymunka érzékenyítő hatással van a programban résztvevők számára, továbbá elősegíti a társadalmi mobilitást (Erát, 2022), a kapcsolati tőke növekedését (Albert, Hajdú, 2016), illetve fejleszti a társas és szociális kompetenciákat (Siegler et al., 2022). Ezen kívül a részvételi filmezés egyfajta empowerment (Dunajev&Tidrick, 2015), hiszen képessé teszi a hátrányos helyzetű résztvevőket, hogy kifejezzék érzéseiket, saját hangjukon szólaljanak meg és a folyamat aktív résztvevőjeként készítsenek magukról filmet. A kutatás kérdőíves adatfelvétellel történt, a program elején bementi, a workshop végén kimeneti kérdőívet töltött ki a 14 szervező és 17 résztvevő. Az előadásban a kutatás részleteit, eredményeit és következtetéseit mutatjuk be.

²⁰ https://www.ksh.hu/apps/hntr.telepules?p_lang=EN&p_id=21333

²¹ 1057/2021. (II. 19.) Korm. határozat a Magyarország egyes területei közötti gazdasági egyenlőtlenség csökkentése érdekében szükséges fejlesztési program, továbbá a „Felzárkózó települések” hosszú távú programjának kiterjesztéséről

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Kupper András

művészeti vezető

Symphonia Alapfokú Művészeti Iskola

„Szimfónia program” a hátrányos helyzetű gyermekekért

A Symphonia Alapítványt azért hoztuk létre, hogy meghonosítsuk az El Sistema módszerét. Ennek eszközeül létrehoztuk és 10 éve működtetjük a Szimfónia Alapfokú Művészeti Iskolát, amelyben a jogvédett elnevezésű „Szimfónia program” alapján tanítjuk a hátrányos helyzetű gyermekeket hangszeres zenére. Előadásunkban szeretnénk bemutatni iskolánk küldetését, az El Sistema és a Kodály módszer különbségeit és hasonlóságait. Beszámolunk az első 10 évünk tapasztalatairól, a gyerekeknél és a közösségekben bekövetkezett változásokról.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Dupcsik Csaba

egyetemi docens, tudományos főmunkatárs
KRE, HUN-REN TK

A romák/cigányok a magyarországi etnikai/kisebbségi diskurzustérben (EDT)

Kulcsszavak: romák/cigányok; etnikumok, kisebbségek; diskurzus-elemzés

A romológia professzionalizálódásának tendenciája az utolsó mintegy fél évszázadban, s ennek nyomában a specializált, fókuszált szakcikkek gyarapodása tulajdonképpen nem fut szembe azzal a műfajjal, amelyben a romák elemzése általános kitekintések részeként jelenik meg. Sőt: e professzionalizálódás előtt tipikusan kihagyták a romákat az összképből is.

Egy adott EDT-ben

- vagy konszenzus uralkodik arról, hogy milyen etnikumok/kisebbségek léteznek, kik tartoznak ide, vannak-e az ilyen személyeknek etnospecifikus „tulajdonságaik” és „hajlamaik”, és így tovább,
- vagy ellenkezőleg, éppen hogy hevesen vitatják e kérdéseket, illetve
- e két lehetséges végpont között még számos más diskurzus-típussal találkozhatunk.

Az EDT tipikusan erősen befolyáshatja például a politikai, társadalmi, hétköznapi, vagy akár – minden, ezzel ellentétes bizonykodásunk ellenére – a társadalomtudományos diskurzusokat éppúgy, mint a mindennapi cselekvéseket és interakciókat.

Előadásomban – általános háttérként – ezeket az összefüggéseket próbálom vázlatosan áttekinteni, egy olyan ország példáján, ahol 1918-ig a népesség több mint fele nem-magyar etnikumhoz tartozott, s amelynek közvéleménye ezt követően traumaként érte meg, hogy az etnikai magyarok mintegy harmada kisebbségi helyzetbe került valamelyik környező országban. Konkrétan pedig azt veszem szemügyre, hogy milyen pozíciót töltöttek be ebben az EDT-ben a romák/cigányok.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Manuel Miguel Méijome Tejero

Erasmus+ student

E.O.I (Higher School of Language) Jesús Maestro of Madrid

Jerez zambomba ünnepe, kollektív népi kifejezés állandó változásban

A zambomba az advent hagyományos ünnepe Jerez de la Frontera-ban (Andalusia), amely eredete óta folyamatosan változik. A 'gitano' népcsoport kulcsszerepet játszott a revitalizációjában és a mai népszerűségében. Vessünk egy pillantást erre az ünnepre a keletkezésétől a napjainkban bekövetkezett fordulópontig.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Forray R Katalin²² – Kozma Tamás²³

Cigány családok Mezőtúron

Kulcsszavak: család, cigányság, Mezőtúr

Előadásunk - az előző (XI) Romológia Konferencia (Pécs, 2023) folytatásaként kapcsolódva - a mezőtúri cigányság vizsgálatának újabb eredményeit mutatja be. Jelen vizsgálatunk a helyi cigány közösség (közösségek) családszerkezetéről szól. A mai családkutatás fő kérdését a változatos együttélések földerítésében látjuk, vö. pl. Bevezetés a nevelésszociológiába 2000). Ebben a kutatásban a következő kérdésekre keressük a választ: a) Milyen jellegzetes formái vannak Mezőtúron az együttélésnek (hagyományos családok, egyéb együttélések, magányosság)? b) Mi a család/együttélés szerepe (funkciói) a mezőtúri cigány közösségben? c) Vannak-e és milyen változatai a családnak/együttélésnek a különböző etnikai csoportokban (oláh- és magyarcigányok stb.)? Folytatva a megkezdett kutatást (lásd: Forray & Kozma 2023), ebben a vizsgálatban is jellemzően részben strukturált interjúkat (8 interjú) készítettünk. Interjúinkat korábbi feldolgozások eredményeivel (pl. Kiss Andrea 2005), szakértői véleményekkel, valamint az ún. *social listening*-gel (közösségi média, közbeszéd) egészítettük ki. Eddigi eredményeink: a) A hagyományos családformák még mindig dominálnak, főleg kisgyermeket nevelő együttélésekben, de részben a lakhatás, részben a foglalkoztatás változásával a hagyományos családmodell felbomlóban van (válások, különélések, elköltözések). b) A család/együttélés elsődleges szerepe már nem annyira gazdasági, mint inkább gyermeknevelési, szociális gondoskodás és a kultúra továbbadása. c) A család/együttélés formái észlelhetően változnak etnikai megközelítésben. Az oláh-cigányság tradicionálisabb, a magyarcigányság együttélési formái változatosabbak. Kutatásunk eredményei elsődlegesen a település szociálpolitikájában hasznosíthatók.

²² professor emerita, Pécsi Tudományegyetem

²³ professor emeritus, Debreceni Egyetem

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Hajnáczy Tamás

tudományos főmunkatárs, rektori megbízott

Veszprémi Érseki Főiskola, Károli Gáspár Református Egyetem

A roma mozgalom kollektív emlékezete és a történetírók történelme

Ellentétek, kölcsönhatások, egyezések

Kulcsszavak: kollektív emlékezet, public history, történetírás, Trianon, emlékezeti helyek

„Aligha akad Trianon emlékéen kívül még egy olyan magyar történelmi referencia, amely hozzá hasonló erővel volna képes betölteni a par excellence magyar emlékezeti hely szerepét.” – jegyezte meg Gyáni Gábor a Történelmi Szemle hasábjain. Trianon a kollektív emlékezet részévé vált, meghatározó szerepre tört az állami identitáspolitikában, a történettudományban és public history-ban, ahol az áldozati szerep hangsúlyozása vált dominánssá. Ebből az áldozati közösségből, diskurzusból a magyarországi cigányság kimaradt. Ezzel párhuzamosan a roma mozgalom kollektív emlékezetében a második világháború alatti népirtás jutott kiemelt szerephez, identitásképző ereje elvitathatatlan, a roma emlékezeti helyek nagyrészt ehhez kötődnek. A cigánysággal kapcsolatos történettudományi munkákban és a public history számos megnyilvánulási formájában a szenvedéstörténeti diskurzus és az áldozatiság hangsúlyozása vált meghatározóvá, különösen a Horthy-korszak és a nyilas hatalomátvétel vonatkozásában. A két kollektív emlékezet között látszólag antagonisztikus ellentét feszül, azonban előadásomban az összeegyeztethetőség lehetőségeit veszem szemügyre, mindezt napjaink politikai-, tudományos- és roma mozgalmi mezőjén elhelyezve. Kitérve konkrét példákon keresztül a történetíró és a történetírás szerepére, hatására a public history-ra és a roma mozgalom kollektív emlékezetére. Továbbá a roma mozgalmi emlékezeti helyekre: szobrokra, évfordulókra, közterekre, temetőkre, festményekre. Mindezeket anyagi, szimbolikus és funkcionális valóságukban megragadva.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcsészet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Rosenberg Mátyás

doktorandusz

ELTE Nyelvtudományi Doktori Iskola

"Kezdők cigány nyelvkönyve" - a romani tanulósztár archetipusának lexikográfiai elemzése

Kulcsszavak: romani nyelv, szótárak, lexikográfia, nyelvtervezés, nyelvművelés

A magyarországi romani lexikográfiai művek közel kétszázharminc évnyi történetének tudományos alapokon nyugvó elemzése még mindig hiányosságot jelent a nyelvtudományi kutatások terén. Eddig csupán Landauer (2016) munkája említhető, amely jelentős mértékben gazdagította a romani nyelvvel kapcsolatos ismereteket ezen a specifikus területen, azonban a szótárak tartalmi analizisére irányuló kutatások továbbra is váratnak magukra. Különösen kevés figyelem irányul a Davies–Máté által (2013, 2015, 2019, 2020, 2022) összeállított/fordított szótárra, ami nemcsak, hogy a legtöbb kiadást megélt szótár, hanem az Usborne kiadó által a világ számos nyelvére lefordított tanulósztári sorozatának is része. Tekintettel arra, hogy a mű minden nyelven ugyanazon szavak megfelelőit igyekszik közvetíteni, a szócikkállomány teljes vizsgálatát követően bemutatom, hogy a fordítás és a lektorálás során milyen stratégiák (definíció, belső szóalkotás, kölcsönzés) kerültek alkalmazásra a romani nyelv számára ismeretlen lexikai elemek pótlására és ezekhez milyen problémák társultak (Rosenberg 2023). Szemantikai, morfológiai, etimológiai és ortográfiai nehézségeket ábrázolok néhány példán és statisztikai adatokon keresztül, amelyek rávilágítanak a nyelvformálás gondatlanságából eredő kihívásokra, melynek következtében a szócikkek jelentős része nem tekinthető helyesnek, végül illusztrálom, hogy a szótár nemcsak más romani szótáraktól tér el, de magának a műnek is megfigyelhető komoly belső inkonzisztenciája.

DAVIES, Helen–MÁTÉ Mihály (2013): *Kezdők cigány/lovari nyelvkönyve*. Budapest: Holnap kiadó.

DAVIES, Helen–MÁTÉ Mihály (2015): *Kezdők cigány/lovari nyelvkönyve*. Budapest: Holnap kiadó.

DAVIES, Helen–MÁTÉ Mihály (2019): *Kezdők cigány/lovari nyelvkönyve*. Budapest: Holnap kiadó.

DAVIES, Helen–MÁTÉ Mihály (2020): *Kezdők cigány/lovari nyelvkönyve*. Budapest: Holnap kiadó.

DAVIES, Helen–MÁTÉ Mihály (2022): *Kezdők cigány/lovari nyelvkönyve*. Budapest: Holnap kiadó.

LANDAUER Attila (szerk.) (2016): *A Kárpát-medencei cigányság és a keresztyén egyházak kapcsolatának forrásai (1567–1953)*. Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan Kiadó, Budapest.

ROSENBERG Mátyás (2023): *Hindikane alava andel řomane alavara ando Ungro*. In: Rosenberg Mátyás (szerk.). 11. Romológus konferencia. Tanulmánykötet. (Gypsy Studies – Cigány tanulmányok 48). Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar Neveléstudományi Intézet, Romológia és Nevelésszociológia Tanszék – Romológiai Kutatóközpont, Pécs. 229–252.

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM

Bölcselet- és
Társadalomtudományi Kar
Neveléstudományi Intézet
Romológia és Nevelésszociológia

Cserti Csapó Tibor

egyetemi docens
PTE BTK NTI

“Nemzetiségi sokk” - A 2022. évi népszámlálás nemzetiségi adatainak háttér tényezői

Kulcsszavak: roma nemzetiségistatistika, népszámlálás, nemzetiségi identitás

A rendszerváltás utáni népszámlálások a hazai nemzeti kisebbségek lélekszámadataiban jellemzően emelkedő tendenciát – a cigány, roma népesség esetében pedig különösen markáns növekedést – mutattak. Ezen növekedés mögött nyilvánvalóan nem a valós demográfiai folyamatok álltak, sokkal inkább a nemzetiségekről való szabadabb beszéd, az identitás felvállalásának szabadabb volta, az egyre erősödő kisebbségi érdekképviselet, annak szélesedő intézményrendszere, s nem utolsósorban a népszámlálások módszertanának kérdezéstechnikai változásai.

Éppen ezért volt meglepő, sokkoló, s a census nemzetiségi adatainak nyilvánosságra kerülése után rögtön széleskörű disputát és elemzést kiváltó a 2022. évi népszámlálás nemzetiségi adatainak erőteljes visszaesése - ez főként a nagyobb lélekszámú csoportok esetében volt látványos. Így a hazai cigány, roma népesség statisztikai adata is kétharmadára csökkent.

A jelenség mögött számos tényező együttes hatása feltételezhető:

- Az elmúlt kormányzati ciklusokban megerősödő nemzeti-nacionalista politikai diskurzus felhangok
- A társadalmi hangulat alakulása a kisebbségekkel szemben
- A népszámlálással kapcsolatos közbeszéd, közgondolkodás aktuális alakulása
- A generációs változások, s ezzel együtt a természetes asszimiláció és az identitás konstrukciók átalakulása
- Az egyre inkább fókuszba kerülő személyiségi és adatvédelmi jogaink tudatosulása
- A census adatgyűjtésének egyre inkább az online térbe történő áthelyeződése, a digitalizáció és ezzel együtt az egyes generációk eltérő online hozzáférése és internet használati szokásai
- A kérdezéstechnika változása
- A nemzetközi migráció, aminek következtében a nemzetiségi népesség – főleg a fiatalabb, aktív korosztály – jelentős része nem tartózkodik az országban a népszámlálás idején
- A népszámlálás, kisebbségi önkormányzati választások egymáshoz való jogszabályi viszonyának alakulása
- A censzust megelőző aktivitás a kisebbségi szervezetek részéről

Ezek némelyike jobban alátámasztható, más okok csak a találgatás szintjén mozognak.

A poszter a teljesség igénye nélkül igyekszik bemutatni a 2022-es népszámlálás nemzetiségi adatait és az azok mögött feltételezhető háttér tényezőket.